

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра управління фінансово-економічною безпекою і проектами

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Розробка комплексної системи забезпечення економічної безпеки

ПП «Торговий будинок «Сезам»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0738-уб-з
спеціальності 073 Менеджмент,
освітньої програми Управління фінансово-
економічною безпекою
спеціалізації Управління безпекою фінансових
установ

Д.Д. Сідельнікова

Керівник к.т.н., доцент Іващенко О.В.

Рецензент к.е.н., доцент Бехтер Л.А.

Запоріжжя – 2019

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра управління фінансово-економічною безпекою і проектами
Освітній рівень магістр
Спеціальність 073 Менеджмент,
Освітня програма Управління фінансово-економічною безпекою
Спеціалізація Управління безпекою фінансових установ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ О.В. Лепьохін
« ____ » _____ 2019 р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Сідельніковій Діні Дмитріївні

1. Тема роботи: «Розробка комплексної системи забезпечення економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам»,
керівник роботи: Іващенко О.В., к.т.н., доцент,
затверджені наказом ЗНУ від 04 липня 2019 року № 1111-с.
2. Строк подання студентом роботи: 11 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані фінансової звітності суб'єкта господарювання, монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути сутність і складові економічної безпеки підприємства; дослідити порядок формування системи економічної безпеки на підприємстві; проаналізувати фінансовий стан та оцінити рівень фінансово-економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам»; розробити заходи щодо удосконалення системи економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам»; запропонувати напрямки підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) кваліфікаційна робота містить 8 рис., 10 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Іващенко О.В., доцент	21.08.2019 р.	21.08.2019 р.
2	Іващенко О.В., доцент	18.09.2019 р.	18.09.2019 р.
3	Іващенко О.В., доцент	09.10.2019 р.	09.10.2019 р.

7. Дата видачі завдання: 21.08.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	04.07.2019 р. – 15.08.2019 р.	виконано
2.	Написання вступу	16.08.2019 р. – 20.08.2019 р.	виконано
3.	Виконання першого розділу	21.08.2019 р. – 17.09.2019 р.	виконано
4.	Виконання другого розділу	18.09.2019 р. – 08.10.2019 р.	виконано
5.	Виконання третього розділу	09.10.2019 р. – 06.11.2019 р.	виконано
6.	Написання висновків	07.11.2019 р. – 27.11.2019 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	28.11.2019 р. – 08.12.2019 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	11.12.2019 р.	виконано

Студент _____
(підпис)

Сідельнікова Д.Д.
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____
(підпис)

Іващенко О.В.
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

С.В. Северина
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 111 с., 8 рис., 10 табл., 1 додаток, 42 джерела.

Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є система забезпечення економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження є методичні підходи та принципи діагностики економічної безпеки підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз фінансового стану та оцінка рівня економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам», а також розробка комплексної системи забезпечення економічної безпеки досліджуваного підприємства.

Відповідно до мети в роботі поставлені такі завдання:

- розглянути сутність і складові економічної безпеки підприємства;
- дослідити порядок формування системи економічної безпеки на підприємстві;
- проаналізувати фінансовий стан та оцінити рівень фінансово-економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам»;
- розробити заходи щодо удосконалення системи економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам»;
- запропонувати напрямки підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Методи дослідження: – загальнонаукові та емпіричні методи наукових досліджень, зокрема: описовий, методи аналізу та синтезу; – кількісні: методи порівняння відносних і абсолютних величин, групування; методи економічного, статистичного й експертного аналізу; метод графічного зображення.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

– запропоновано заходи щодо формування комплексної системи економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі, які полягають у застосуванні планування економічної безпеки та впровадження організаційного забезпечення підтримки економічної безпеки, що об'єднує службу економічної безпеки, яка вирішує завдання поліпшення економічної роботи та загалом систематично координує роботу підприємства шляхом його участі у розробці стратегії економічної безпеки;

– набуло подальшого розвитку визначення поняття «система економічної безпеки підприємства» як сукупності методів і засобів, націлених на досягнення стану абсолютної захищеності підприємства від впливу як ендегенних, так й екзогенних загроз, факторів дестабілізації.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій щодо розробки та упровадження комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі дозволить суб'єкту господарювання підвищити рівень фінансово-економічної безпеки та його життєздатності.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ, ОСНОВНІ ЗАСОБИ, ОБОРОТНІ ЗАСОБИ, ЛІКВІДНІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, СИСТЕМА, УПРАВЛІННЯ, ФІНАНСОВИЙ СТАН.

SUMMARY

Qualifying work: 111 pp., 8 fig., 10 tab., 1 annex, 42 references.

The object of study is the system of ensuring the economic safety of the enterprise.

The subject of the study is methodological approaches and principles of the diagnosis of economic safety of the enterprise.

The aim of qualifying work is to analyze the financial status and to assess the level of economic safety of private company «Trading House» Sesam», as well as to develop a comprehensive system of economic safety of the studied enterprise.

According to the goals the following tasks are solved:

- to consider the concept of economic safety of the enterprise;
- to investigate the order of formation of the economic safety system at the enterprise;
- to analyze the financial situation and to assess the level of economic safety of private company «Trading House» Sesam»;
- to develop measures for improving the economic safety at the private company «Trading House» Sesam»;
- to work out directions of increasing the level of financial safety of the enterprise.

Methods of research: general scientific and empirical methods of scientific research, in particular: descriptive, methods of analysis and synthesis; quantitative: methods for comparing relative and absolute values, groupings; methods of economic, statistical and expert analysis; graphic image method.

The study yielded the following scientific results, which are characterized by scientific innovation:

- the measures for the formation of a comprehensive system of economic safety of a retail enterprise have been proposed, which consist in the application of

economic safety planning and implementation of organizational support for economic safety, which integrates the economic safety service, which solves the problem of improving economic work and generally systematically coordinates the work of the enterprise through its participation in the development of an economic safety strategy;

– got further development the interpretation of the category «economic safety system of the enterprise» as a set of methods and means aimed at achieving the state of absolute protection of the enterprise from the influence of both endogenous and exogenous threats, factors of destabilization.

The practical application of the author's recommendations on the development and implementation of a comprehensive system for ensuring the economic safety of a retailer will allow the entity to increase the level of financial and economic safety and viability.

**ECONOMIC SAFETY, CAPITAL, FIXED ASSETS, CURRENT ASSETS,
LIQUIDITY, SOLVENCY, SYSTEM, MANAGEMENT, FINANCIAL STATUS.**

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

% – відсотки;

ЕБП – економічна безпека підприємства;

ін. – інші;

ПП – приватне підприємство;

р. – рік;

рис. – рисунок;

рр. – роки;

СЕБ – система економічної безпеки;

СЕБП – служба економічної безпеки підприємства;

с. – сторінка;

т.д. – так далі;

табл. – таблиця;

тис. грн – тисяч гривень;

ФГД – фінансово-господарська діяльність.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	14
1.1 Сутність і складові економічної безпеки підприємства	14
1.2 Визначення системи економічної безпеки підприємства	23
1.3 Формування системи економічної безпеки на підприємстві	36
Висновки до розділу 1	42
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ТОРГОВИЙ БУДИНОК «СЕЗАМ»	44
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	44
2.2 Аналіз фінансового стану підприємства	54
2.3 Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки підприємства	64
Висновки до розділу 2	70
3 ЗАХОДИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	72
3.1 Застосування планування в системі економічної безпеки досліджуваного підприємства	72
3.2 Організаційне забезпечення економічної безпеки підприємства	77
3.3 Напрямки підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства	87
Висновки до розділу 3	92
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99
ДОДАТОК А.....	103

ВСТУП

У сучасних економічних умовах діяльність підприємств, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання, схильна до постійного ризику та загроз, що пов'язані з посиленням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на їх функціонування. Постійне підвищення ризиковості господарської діяльності може спричинити значне зниження рівня фінансового стану підприємства, а в майбутньому призвести до банкрутства, і потребує від кожного суб'єкта господарювання розробки та реалізації комплексної системи забезпечення економічної безпеки.

Економічна безпека підприємства – це такий стан господарського суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів домагається запобігання ослаблення захисту від існуючих небезпек і погроз їм чи інших непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і господарського ризику.

Тому, забезпечення економічної безпеки є одним із найголовніших завдань на рівні підприємств у сучасних умовах ринкової економіки. Загальна система управління і менеджменту будь-якого підприємства обов'язково повинна включати управління економічною безпекою, забезпечуючи реалізацію ефективних рішень у всіх сферах діяльності підприємства.

Отже, основною метою управління економічною безпекою підприємства можна вважати: продуктивне використання фінансових ресурсів для реалізації системи цілей, забезпечення не тільки ефективного функціонування, а й розвитку підприємства, вихід на нові ринки реалізації продукції, забезпечення якісного рівня життя персоналу і господарських процесів компанії, забезпечення стабільного зростання потенціалу підприємства. У то же час, підвищити ефективність управління економічною

безпекою підприємства можливо за умови розробки та упровадження на підприємстві комплексної системи забезпечення економічної безпеки.

Відтак, потреба у забезпеченні економічної безпеки підприємств та необхідність розробки ефективних заходів щодо упровадження на підприємстві комплексної системи забезпечення такої безпеки, зумовила актуальність теми цієї кваліфікаційної роботи.

Питанням забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема Барановського О. І. [1], Захарова О. І. [2], Єрмошенко М. М. [3], Єпіфанова А. О. [4], Кравчук Н. Я. [5], Ортинського В. Л. [6], Побережного С. М. [7], Пластуна О. Л. [7], Eugene F. Brigham [8], Ferguson N. [9], Higgins R. [10] та ін.

Прикладні аспекти управління економічною безпекою підприємств розкрито у дослідженнях Портнової Г. О. [11], Горячевої К. С. [12], Шелест В. В. [13], Хотомлянського О. Л. [14], Бурковської А. В. [15] та ін.

Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є система забезпечення економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження є методичні підходи та принципи діагностики економічної безпеки підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз фінансового стану та оцінка рівня економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам», а також розробка комплексної системи забезпечення економічної безпеки досліджуваного підприємства.

Відповідно до мети в роботі поставлені такі завдання:

- розглянути сутність і складові економічної безпеки підприємства;
- дослідити порядок формування системи економічної безпеки на підприємстві;
- проаналізувати фінансовий стан та оцінити рівень фінансово-економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам»;

- розробити заходи щодо удосконалення системи економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам»;
- запропонувати напрямки підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Для досягнення поставленої мети в роботі були використані такі методи дослідження: – загальнонаукові та емпіричні методи наукових досліджень, зокрема: описовий, методи аналізу та синтезу; – кількісні: методи порівняння відносних і абсолютних величин, групування; методи економічного, статистичного й експертного аналізу; метод графічного зображення.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- запропоновано заходи щодо формування комплексної системи економічної безпеки підприємства роздрібної торгівлі, які полягають у застосуванні планування економічної безпеки та впровадження організаційного забезпечення підтримки економічної безпеки, що об'єднує службу економічної безпеки, яка вирішує завдання поліпшення економічної роботи та загалом систематично координує роботу підприємства шляхом його участі у розробці стратегії економічної безпеки;
- набуло подальшого розвитку визначення поняття «система економічної безпеки підприємства» як сукупності методів і засобів, націлених на досягнення стану абсолютної захищеності підприємства від впливу як ендогенних, так й екзогенних загроз, факторів дестабілізації.

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем забезпечення економічної безпеки підприємства; законодавчі та нормативні акти України з питань функціонування підприємств; інформація, отримана з мережі Інтернет, з досліджуваної проблеми.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій щодо

розробки та упровадження комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлю дозволить суб'єкту господарювання підвищити рівень фінансово-економічної безпеки та його життєздатності.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження представлені в статті у колективній монографії «Інтеграція освіти, науки і бізнесу» (2019 р.) та в тезах у збірнику за результатами XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, листопад 2019 р.).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 111 сторінках друкованого тексту.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність і складові економічної безпеки підприємства

Поняття економічної безпеки різними науковцями трактується досить неоднозначно. Одні науковці його розуміють як стан, за якого досягається стійкий економічний і фінансовий розвиток, надійний майновий захист підприємства; інші вбачають, що економічна безпека – це заходи по досягненню такого стану. Більш коректним виглядає саме перше визначення економічної безпеки підприємства як стану захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз [2].

Варналія З.С. так визначає економічну безпеку підприємства – «...це забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних його елементів. Це результат комплексу складових, орієнтованих на усунення фінансово-економічних загроз функціонування та розвитку підприємства і забезпечення його фінансової стійкості й незалежності, високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу, оптимальності та ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів» [16, с. 309].

З точки зору Ортинського В.Л. «економічна безпека підприємства – захищеність його потенціалу (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення» [6, с. 11].

Донець Л.І. та Ващенко Н.В. розглядають економічну безпеку підприємства як «...такий стан господарського суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів домагається запобігання ослаблення захисту від існуючих небезпек і погроз їм чи інших непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і господарського ризику» [17, с. 19].

Таке розуміння економічної безпеки підприємства показує, що виробниче підприємство, знаходячись у ситуації невизначеності, непередбачуваності, зміни як внутрішніх умов господарювання, так і зовнішніх (політичних, макроекономічних, екологічних, правових) приймає ризикові рішення в умовах твердої конкуренції, домагається запобігання, ослаблення чи захисту від існуючих чи прогнозованих небезпек і погроз; що в даних умовах воно забезпечує досягнення цілей бізнесу. Тобто в даній ситуації корпоративні ресурси підприємства (земля, капітал, кадровий потенціал, підприємницькі здатності менеджерів, інформація, інтелектуальна власність, технологія і т.д.) використовуються не тільки для запобігання небезпек і погроз, але й, насамперед, для досягнення цілей бізнесу. Виявлення, запобігання небезпек і погроз, використання корпоративних ресурсів у непередбаченій ситуації для недопущення непоправного збитку, прийняття ризикових рішень, боротьба з конкурентами і т.д. - це шлях створення умов для досягнення стратегічних цілей підприємницької діяльності, забезпечення стійкого інтенсивного розвитку підприємства, його економічної незалежності [17, с. 20].

Наведені підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства декілька відрізняються, оскільки прийнятного визначення економічної безпеки поки що не існує, оскільки економічна безпека, знаходячись на стику економіки та безпеки, залежить від ступеня розробленості їх наукового апарата.

Економічна безпека підприємства в умовах кризи повинна бути спрямована на недопущення прояву найменших ознак ризику та може бути

забезпечена в належному обсязі тільки у випадку, якщо будуть визначені найважливіші стратегічні напрямки забезпечення безпеки бізнесу та побудована чітка логічна схема своєчасного виявлення та ліквідації можливих небезпек і загроз, а також зменшення наслідків ризику [18].

Таким чином, ряд авторів визначають економічну безпеку підприємства як стан захищеності інтересів підприємства від впливу різноманітних загроз. Існує так званий ресурсно-функціональний підхід, у рамках якого економічна безпека підприємства розглядається з погляду ефективного використання його ресурсів. Важливою складовою наступного підходу до визначення економічної безпеки підприємства є здатність підприємства до розвитку та відтворенню.

Економічна безпека викликає все більшу зацікавленість підприємств, що стикаються з труднощами при реалізації принципово нових підходів до управління підприємствами, при організації управління підприємством у ринкових умовах [19].

В умовах ринкової економіки виробничі одиниці, що існують у різних організаційно-правових формах, організують свою діяльність в умовах невизначеності, непередбачуваності. Тривала економічна криза породила багато непередбачених небезпек і погроз, які з'являються в нашій країні і в ще не зміцнілому бізнесі. Крім того, на розвиток підприємництва впливають і такі фактори, як нестабільна політична і соціально-економічна ситуація в країні, міжнаціональні, регіональні, територіальні конфлікти, недосконалість комерційного законодавства, криміналізація суспільства, шахрайство, корупція та інше. Усе це різко загострило проблему забезпечення економічної безпеки підприємства [17, с. 21].

Таким чином, економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності підприємства.

Головною метою економічної безпеки підприємства є стабільне та максимально ефективне функціонування підприємства в даний час та в майбутньому.

До основних функціональних завдань економічної безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності діяльності, фінансової стабільності та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності підприємства;
- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративної діяльності;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці та досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [20].

Гарантування економічної безпеки передбачає виокремлення, аналіз і оцінку існуючих загроз з кожної функціональної складової та опрацювання на їх основі системи протидійних і застережних заходів.

Чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства, різноманітні і в кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Однак є загальні, типові чинники, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства незалежно від форм власності та галузі виробництва, а саме:

1. Безпосередні чинники виробництва - основні чинники, які безпосередньо забезпечують діяльність виробництва. До них належать: безпосереднє розміщення підприємства (територія); наявні природні ресурси та умови їх розміщення на цій території, доступність використання та якісні показники; наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень; наявна виробнича інфраструктура, можливий обсяг її використання; соціально-економічна інфраструктура і рівень матеріального достатку населення.

2. Стабільний попит на продукцію - чинник, який також відіграє важливу роль у рівномірному пропозиційному розвитку виробництва. Він охоплює: укладені довготермінові контракти на реалізацію продукції з її споживачами; рівень конкурентоспроможності продукції, що виробляється; якісно-гарантійні показники виробів і т. д.

3. Надійність постачальників, передусім тих, що забезпечують постачання основної сировини та матеріалів. Для цього потрібно: мати довготермінові договори на поставку необхідної сировини і матеріалів, враховуючи терміни постачання, та їх якісні показники; знати можливості постачальників і не допускати монопольності в їх поставках.

4. Зовнішня конкуренція на продукцію, призначену на експорт. Ця продукція має: відповідати міжнародним стандартам; за якісними показниками і сервісним обслуговуванням; бути конкурентоспроможною; мати обґрунтовану та прогнозовану перспективу й т. д.

5. Державне економічне регулювання діяльності підприємства, яке полягає у: захисті власного товаровиробника незалежно від форм власності на засоби виробництва; регулюванні державної податкової політики; сприянні виробництву, враховуючи економічні, територіальні та інші аспекти; сприянні виробництву продукції, яка ввозиться як критичний імпорт; державному замовленні на товари, які фінансуються за рахунок бюджету і скорочення імпорту цих товарів.

6. Надійний захист комерційної таємниці. Держава має гарантувати таємницю на науково-технічні досягнення, розроблення нових технологій, інтелектуальну власність, ноу-хау, в тому числі й комерційні таємниці.

7. Компетентність керівництва підприємства. Найважливіші чинники, які можуть найбільш активно впливати на рівень економічної безпеки підприємства, - це високий професіоналізм керівництва і команди його менеджерів (висококваліфіковані кадри; система їх підготовки і форми навчання; створення для них відповідних виробничих і соціально-економічних умов) [22, с. 12].

Є ще й інші чинники економічної безпеки підприємства, які не пов'язані з безпосередньою виробничою діяльністю, але істотно впливають на стан виробництва. Вони пов'язані з поведінкою окремих людей, їх мораллю, духовністю (розкрадання, шахрайство, обдурювання, вбивство тощо) [23, с. 12].

Безпека як функція (діяльність) організації передбачає виконання суб'єктами і силами безпеки конкретних видів діяльності, спрямованих на протидію, тобто на запобігання загрозам і припинення їх.

Загроза для безпеки підприємства – це сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку для його життєво важливих інтересів. Для кожного підприємства загрози суцільно індивідуальні, але їх поділяють на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх загроз і дестабілізуючих факторів можна віднести протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, фірм і приватних осіб, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством, неспроможних ділових партнерів, раніше звільнених за різні провини співробітників підприємства, а також правопорушення з боку корумпованих елементів із числа представників контролюючих і правоохоронних органів.

До внутрішніх загроз і дестабілізуючих факторів ставляться дії або бездіяльність (у тому числі навмисна та ненавмисна) співробітників

підприємства, що суперечать інтересам його комерційної діяльності, наслідком яких можуть бути завдання економічних збитків компанії, витік або втрата інформаційних ресурсів (у тому числі відомостей, що становлять комерційну таємницю й/або конфіденційну інформацію), підрив її ділового іміджу в бізнес-колах, виникнення проблем у взаєминах з реальними та потенційними партнерами (аж до втрати важливих контрактів), конфліктних ситуацій із представниками кримінального середовища, конкурентами, правоохоронними органами й т. д. [17].

Для економічної безпеки підприємства характерна сукупність якісних і кількісних показників, найважливішим з яких є рівень економічної безпеки.

Рівень економічної безпеки підприємства – це оцінка стану використання корпоративних ресурсів за критеріями рівня економічної безпеки підприємства. Щоб досягти її найвищого рівня, підприємство повинно провести роботу із забезпечення максимальної безпеки основних функціональних складових своєї роботи.

Функціональні складові економічної безпеки підприємства – це сукупність основних напрямів його економічної безпеки, істотно відмінних один від одного за своїм змістом.

Приблизний склад функціональних складових економічної безпеки підприємства:

- фінансова;
- кадрова;
- техніко-технологічна;
- правова;
- екологічна;
- інформаційна;
- силова;
- ринкова;
- інтерфейсна.

Кожна з наведених функціональних складових економічної безпеки підприємства характеризується власним змістом, набором функціональних критеріїв і способами забезпечення.

Фінансова складова є найбільш важливою, оскільки фінансова стабільність свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрямки розміщення.

Фінансова безпека підприємства – це захист від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства підприємства, шлях до досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [23, с. 22].

Фінансовий стан підприємства характеризується ступенем його прибутковості та оборотності капіталу, фінансової стійкості та динаміки структури джерел фінансування, здатності розраховуватися за борговими зобов'язаннями.

Техніко-технологічна безпека підприємства полягає у рівні відповідності застосовуваних на підприємстві технологій найкращим світовим аналогам за оптимізації витрат [22, с. 53].

Важливою складовою економічної безпеки є кадровий склад. Професійна, кваліфікована група менеджерів здатна реорганізувати збиткове підприємство, а некваліфіковане управління, погане виконання службових обов'язків, відсутність трудової дисципліни можуть привести прибуткове підприємство до банкрутства. Належний рівень економічної безпеки значною мірою залежить від інтелекту та професіоналізму кадрів, що працюють на підприємстві [24].

Значення правової складової економічної безпеки підприємства полягає в ефективному правовому забезпеченні діяльності суб'єкта господарювання, чіткому дотриманні співробітниками усіх правових норм чинного законодавства при оптимізації витрат ресурсів на досягнення даних цілей підприємства.

Безпека підприємства в екологічній сфері – це захист від руйнівного впливу природних, техногенних чинників і наслідків господарської

діяльності підприємства [3, с. 71].

Наступною складовою економічної безпеки підприємства є інформація. Необхідно зазначити, що первісне поняття «економічна безпека підприємства» розглядалося як забезпечення умов для захисту інформації про підприємство та збереження комерційної таємниці. Незважаючи на те, що схоронність інформації є одним з важливих аспектів економічної безпеки підприємства, зведення проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства тільки до захисту комерційної таємниці не враховує всього спектра зовнішніх і внутрішніх впливів [6].

Тому інформаційна складова економічної безпеки повинна сприяти здійсненню ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємства. Відповідні служби виконують при цьому певні функції, які в сукупності характеризують процес створення та захисту інформаційної складової економічної безпеки.

Сутність силової безпеки підприємства полягає у захисті фізичної особи від загроз її життю, здоров'ю та матеріальному благополуччю, а також захист майна підприємства від кримінальних посягань.

Ринкова складова економічної безпеки підприємства – це захист від неефективно обраної моделі поведінки на ринку, помилок у товарній збутовій політиці, політиці ціноутворення, виготовлення неконкурентоспроможної продукції [4, с. 79].

Надійність взаємодії з економічними контрагентами характеризує інтерфейсна складова.

Таким чином, економічна безпека підприємства складається з декількох функціональних складових, які для кожного конкретного підприємства можуть мати різні пріоритети залежно від характеру існуючих загроз. Основним фактором, що визначає стан економічної безпеки є володіння підприємством стійкими конкурентними перевагами. Ці переваги повинні відповідати стратегічним цілям підприємства.

1.2 Визначення системи економічної безпеки підприємства

Як зазначалося, головною метою забезпечення економічної безпеки підприємства можна вважати досягнення максимальної стабільності його функціонування та створення умов для подальшого фінансово-економічного розвитку шляхом попередження внутрішніх і зовнішніх загроз.

В свою чергу забезпечення економічної безпеки діяльності підприємства потребує створення власної системи економічної безпеки.

Система – це сукупність об'єктів, взаємодія яких обумовлює наявність інтегративних якостей, не властивих її частинам, компонентам. Саме по лініях внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи (фірми) та можуть реалізуватися загрози її економічної безпеки. Для забезпечення максимального ступеня захисту від цих загроз і необхідна певна діяльність, що також повинна носити системний характер.

Об'єктом системи забезпечення економічної безпеки виступає стабільний економічний стан суб'єкта підприємницької діяльності в поточному й перспективному періоді. Саме від об'єкта захисту багато в чому залежать основні характеристики системи забезпечення економічної безпеки. Оскільки об'єкт захисту є складним, багатоаспектним, тоді ефективно забезпечення економічної безпеки повинне ґрунтуватися на комплексному підході до управління цим процесом. Комплексний підхід припускає облік в управлінні об'єктом всіх основних його аспектів і всі елементи керованої системи розглядаються тільки в сукупності, цілісності, єдності. Таким чином, необхідне створення комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності [20].

Однак поки що немає єдиної думки її в розумінні поняття «система економічної безпеки підприємства». Але фахівці сходяться на тому, що система економічної безпеки повинна бути комплексною та будуватися на основі відповідних методичних положеннях.

Так, Худолій Л.М. трактує в такий спосіб систему економічної безпеки підприємства – «...комплексне поняття, до складу якого входять суб'єкти, об'єкти та механізм реалізації безпеки на підприємстві» [24].

Систему економічної безпеки підприємства також трактують як «сукупність методів і засобів, націлених на досягнення стану абсолютної захищеності підприємства від впливу як ендогенних, так й екзогенних загроз, факторів дестабілізації. В умовах такого стану можлива реалізація пріоритетних цілей функціонування економічної системи підприємства й втілення його інтересів» [25].

Крім того, система економічної безпеки (СЕБ) підприємства є комплексом організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських мір, спрямованих на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Система економічної безпеки визначається об'єктом захисту, функціональними завданнями та елементами організаційної структури, нормативною базою, що використовується для її здійснення.

Система економічної безпеки підприємства – це комплекс пов'язаних між собою заходів, які, за допомогою спеціальних органів та підрозділів, забезпечують захист всіх функціональних складових підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз, що можуть призвести до істотних економічних втрат. Система економічної безпеки підприємства функціонує завдяки створенню певних служб захисту, або використуванню сторонніх, які забезпечують безпечне функціонування необхідних об'єктів захисту, за допомогою встановлених засобів захисту [7].

Система економічної безпеки фірми здійснюється, по перше, спеціальним підрозділом – службою безпеки, яка безпосередньо займається розробкою заходів щодо попередження, виявлення, та усунення загроз на підприємстві. Крім того, в деяких випадках, по мірі необхідності, можуть бути використанні і сторонні ресурси захисту, такі як державні і суспільні. Другий елемент системи економічної безпеки фірми – це засоби захисту, за

допомогою яких, служба безпеки регулює безпечне існування об'єктів захисту, які в свою чергу є останнім елементом системи, тим, на безпеку якого і спрямований попередній потенціал. Залежно від форми безпосередньої небезпеки використовується відповідний засіб захисту [27].

Однак необхідно пам'ятати, що система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною, її повнота і дієвість залежать від чинної в державі законодавчої бази; від обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств; від розуміння кожним з працівників важливості гарантування безпеки бізнесу; а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств» [16].

Об'єктом системи забезпечення економічної безпеки виступає стабільний економічний стан суб'єкта підприємницької діяльності в поточному та перспективному періоді. Оскільки об'єкт захисту є складним, багатоаспектним, то ефективне забезпечення економічної безпеки повинне ґрунтуватися на комплексному підході до управління цим процесом. Таким чином, необхідне створення комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності.

Комплексну систему економічної безпеки підприємства можна трактувати як комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових заходів, що здійснюються спеціальними службами, підрозділами підприємства, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості та підприємства від реальних або потенційних загроз для забезпечення успішного фінансово-економічного розвитку [17].

В основі розробки комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємництва повинна лежати визначена концепція, бачення її структури тощо. При цьому необхідно виходити з розуміння таких методичних положень, що:

– кожне підприємство є системою, що включає різні, пов'язані між собою, складові елементи, причому якісні риси якої не властиві її частинам й компонентам. Саме на межі внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи (фірми)

можуть утворюватися прогалини, через які реалізуються різні види погроз її економічної безпеки. Для забезпечення належного ступеня захисту від них і необхідно протиставити діяльність, яка б носила системний характер;

- система економічної безпеки не може бути однаковою в різних підприємствах, установах чи організаціях. Її відмінність та унікальність залежить від спеціалізації та структури виробничої діяльності та промислового потенціалу, місця суб'єкта господарювання на ринку, кваліфікації та дисциплінованості кадрів тощо;

- система економічної безпеки окремого підприємства є відносно самостійною й відособленою по відношенню до аналогічних систем безпеки інших суб'єктів підприємницької діяльності, у той же час, якщо виходити, наприклад, з адміністративно-територіального поділу, система економічної безпеки окремого підприємства є складовим елементом системи економічної безпеки міста, району, області, держави;

- система економічної безпеки суб'єкта господарювання може бути тільки комплексною. Її забезпечення тісно пов'язано з рівнем забезпечення науково-технічної, кадрової, екологічної, інформаційної, фізичної безпеки та інших;

- ефективне забезпечення економічної безпеки підприємства можливе за умов, коли вибір та застосування сил, засобів та охоронних заходів здійснюється на основі детально продуманої концепції [28, с. 72-73].

Концепція системи забезпечення економічної безпеки включає мету, завдання, функції, принципи діяльності, стратегію та тактику, об'єкти та суб'єкти.

Метою системи безпеки є своєчасне виявлення і запобігання як зовнішніх, так і внутрішніх небезпек і погроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і досягнення ним цілей бізнесу [11, с. 49].

До основних завдань комплексної системи економічної безпеки підприємства відносять:

- збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку обстановки;

- вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу в компанії;
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, організованої злочинності й окремих осіб із протиправними намірами;
- протидія технічному проникненню в злочинних цілях;
- виявлення, попередження та припинення можливої протиправної й іншої негативної діяльності співробітників підприємства на шкоду його безпеки;
- захист співробітників підприємства від насильницьких зазіхань;
- забезпечення схоронності матеріальних цінностей і відомостей, що становлять комерційну таємницю підприємства;
- добування необхідної інформації для вироблення найбільш оптимальних управлінських рішень із питань стратегії і тактики економічної діяльності компанії;
- фізична та технічна охорона будинків, споруджень, території і транспортних засобів;
- формування серед населення та ділових партнерів сприятливої думки про підприємство, що сприяє реалізації планів економічної діяльності та статутних цілей;
- відшкодування матеріального та морального збитку, завданого в результаті неправомірних дій організацій й окремих осіб;
- забезпечення економічної ефективності господарської діяльності суб'єкта господарювання, його фінансової стабільності та фінансової незалежності;
- збір та аналіз відповідної інформації для опрацювання ефективних й дієвих управлінських рішень з питань стратегії і тактики розвитку системи економічної безпеки підприємства;
- забезпечення високої конкурентоздатності продукції, товарів та послуг на основі ефективного менеджменту та маркетингу фірми;

- збір, аналіз та оцінка інформації про партнерів, конкурентів, клієнтів, інших фізичних та юридичних осіб, з метою прийняття превентивних заходів і попередження реальних та можливих погроз економічній безпеці;
- організація навчання персоналу підприємства та контролю щодо дотримання ним відповідних вимог, норм та правил, спрямованих на забезпечення економічної безпеки;
- розробка інструкції про допуск персоналу фірми до роботи з документами, що містять комерційну, банківську чи іншу таємницю, що охороняється законом, організація ведення закритого діловодства;
- контроль за ефективністю функціонування системи безпеки, удосконалення її елементів;
- інші завдання, спрямовані на забезпечення економічної безпеки підприємства та його сталий розвиток [28, с. 74; 30].

Завдання безпеки реалізуються за окремими напрямками захисту діяльності підприємства, визначаються специфікою його діяльності та загрозами внутрішнього та зовнішнього середовищ.

Система безпеки підприємства покликана виконувати певні функції. Найзначніші з них: прогнозування, виявлення, запобігання, ослаблення небезпек і загроз; забезпечення захищеності діяльності підприємства та його персоналу, збереження його майна, створення сприятливого конкурентного середовища, ліквідація наслідків нанесеного збитку тощо [12, с. 52].

Концептуальні завдання та функції системи безпеки фірми визначають необхідність нейтралізації, або придушення усіх внутрішніх і зовнішніх чинників, що перешкоджають реалізації статутної місії фірми.

З точки зору системного підходу, до функцій системи економічної безпеки, яка спрямована на виявлення та нейтралізацію будь-якої економічної небезпеки, відносять:

1. Виявлення загроз та ймовірності їх перетворення в небезпеку. Цю функцію виконує власне підрозділ ділової розвідки.

2. Моніторинг і оцінка рівня окремих видів небезпеки. Цю функцію на основі інформації, яка доставлена діловою розвідкою, виконують аналітики з системи захисту, або залучаються фахівці з інженерно-технічного персоналу фірми.

3. Вибір ситуації, що супроводжується загрозою з найменшим ступенем ймовірності. Це основна функція менеджменту в прийнятті управлінських рішень з мінімізації витрат для досягнення мети фірми. Щодо менеджменту підрозділами безпеки, то вони приймають рішення відносно небезпеки, яка пов'язана з крадіжками, порушеннями режиму тощо в межах повноважень, що визначені відповідними нормативними документами.

4. Уникнення небезпеки в допустимих межах. На підставі класифікації альтернатив ризику з різними ступенями ймовірності менеджер приймає рішення про мінімізацію ризиків.

5. Визначення цілей і пріоритетних напрямків роботи з забезпечення усіх видів захисту.

6. Нейтралізації небезпеки і втрат, які завдані нею. Головним в діяльності системи захисту фірми є превентивні заходи відносно окремих видів небезпеки. Якщо небезпека призвела до втрат, то вони компенсуються системою безпеки шляхом поновлення права власності і економічної діяльності, відшкодуванням втрат за допомогою правових, економічних, техніко-технологічних, політичних і моральних заходів.

7. Попередження проникнення на територію фірми, а також несанкціонованого доступу зі злочинними намірами.

8. Забезпечення охорони майна фірми.

9. Забезпечення фізичної охорони керівництва і провідних фахівців фірми, які є носіями найбільш цінної інформації обмеженого доступу.

10. Поєднання обмеження небезпеки з отриманням гарантій від фахових організацій.

11. Розробка проектів і конкретних видів захисту з кожного виду небезпеки.

12. Розробка внутрішніх нормативних документів забезпечення режиму економічної безпеки фірми.

13. Контроль за виконанням режиму безпеки фірми усіма підрозділами і працівниками фірми.

14. Проведення навчання персоналу правилам режиму безпеки фірми.

15. Взаємодія з правоохоронними органами держави з питань безпеки фірми [23, с. 91-93].

В конкретному плані система безпеки фірми вирішує проблеми фізичного, технічного, технологічного, економічного, юридичного, інформаційного і соціально-психологічного захисту.

Організація та функціонування комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства з метою максимальної ефективності повинні ґрунтуватися на певних принципах. Так, Орлов П. І. виділяє такі принципи системи безпеки підприємства:

- пріоритет заходів попередження;
- законність;
- комплексне використання сил і засобів;
- координація та взаємодія усередині та поза підприємством;
- сполучення гласності з конспірацією;
- компетентність;
- економічна доцільність;
- планова основа діяльності;
- системність [29, с. 10].

Тобто організація, побудова та функціонування комплексної системи економічної безпеки підприємства повинні дотримуватися наступних принципів:

- комплексність (системність) – необхідність створення такої системи безпеки, що забезпечила б захищеність всіх об'єктів захисту підприємства;
- пріоритет заходів запобігання (своєчасність) – раннє виявлення загроз та запобігання їх шкідливому впливу;
- безперервність – постійна дія системи;
- законність – робота повинна здійснюватися на основі діючого законодавства;
- плановість – діяльність по забезпеченню безпеки організується на основі єдиного задуму, викладеного в комплексній програмі та конкретних планах по окремих напрямках безпеки;
- оптимальність – досягнення максимальної функціональної ефективності (віддачі) системи економічної безпеки за більш-менш фіксованих витрат виділених для неї ресурсів;
- взаємодія – погодженість в діяльності всіх учасників системи, включаючи тісні ділові контакти та узгодження дій із зовнішніми організаціями, які забезпечують безпеку підприємства;
- поєднання гласності та конфіденційності – з одного боку система основних заходів безпеки повинна бути відома всім працівникам підприємства, а з другого - цілий ряд способів, сил, засобів, методів забезпечення безпеки повинні бути законспіровані та відомі дуже вузькому колу фахівців;
- компетентність – професіоналізм всіх учасників системи.

Система економічної безпеки підприємства будується відповідно до політики та стратегії безпеки.

Політика безпеки являє собою систему поглядів, заходів, рішень, дій у галузі безпеки, що створюють умови, сприятливе середовище для досягнення цілей бізнесу. Тобто проведена політика безпеки дає змогу підприємству виконувати виробничу програму, випускати конкурентоспроможну

продукцію (товари, послуги, роботи), підвищувати ефективність виробництва, збільшувати власність, одержувати необхідний прибуток і т.д.

Під стратегією безпеки розуміють сукупність найбільш значимих рішень, спрямованих на забезпечення програмного рівня безпеки функціонування підприємства.

Стратегія економічної безпеки підприємства – це економічна система забезпечення економічної безпеки підприємства в довгостроковому періоді, що являє собою сукупність приватних взаємоузгоджених і взаємозумовлених складових, які об'єднує єдина глобальна мета – досягнення високого рівня економічного прибутку [17, с. 54].

Генеральна стратегія економічної безпеки виражається через загальну концепцію комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності. Крім генеральної стратегії виділяються також спеціальні стратегії, наприклад, залежно від стадії підприємницької діяльності. Нарешті, можуть застосовуватися функціональні стратегії безпеки:

1. Стратегія економічної безпеки включає, насамперед, систему превентивних мір, реалізовану через регулярну, безперервну роботу всіх підрозділів суб'єкта підприємницької діяльності по перевірці контрагентів, аналізу передбачуваних угод, експертизі документів, виконанню правил роботи з конфіденційною інформацією й т. п. Служба безпеки в цьому випадку виконує роль контролера.

2. Стратегія реактивних мір, застосовувана у випадку виникнення або реального здійснення яких-небудь загроз економічній безпеці підприємництва. Ця стратегія, заснована на застосуванні ситуаційного підходу й обліку всіх зовнішніх і внутрішніх факторів, реалізується службою безпеки через систему мір, специфічних для даної ситуації [19].

Тактика забезпечення безпеки припускає застосування конкретних процедур і виконання конкретних дій з метою забезпечення економічної

безпеки суб'єкта підприємництва. Цими діями, залежно від характеру загрози і ваги наслідків їх реалізації, можуть бути, наприклад:

- розширення юридичної служби фірми;
- вживання додаткових заходів по схоронності комерційної таємниці;
- створення підрозділу комп'ютерної безпеки;
- пред'явлення претензій контрагенту-порушнику;
- звертання з позовом у судові органи;
- звертання до правоохоронних органів [17].

Наступними складовими системи економічної безпеки підприємства є об'єкти та суб'єкти системи, які тісно взаємозалежні.

Об'єктами захисту на підприємстві є усі ті ресурси, на яких будується господарська діяльність та які підлягають охороні: фінансові, матеріальні, інформаційні, інтелектуальні, кадрові.

До суб'єктів системи економічної безпеки підприємства належать ті особи, підрозділи, служби, які безпосередньо забезпечують економічну безпеку, а саме:

- внутрішні суб'єкти – працівники власної служби економічної безпеки та підрозділи, що безпосередньо здійснюють діяльність із захисту економічної безпеки конкретного підприємства і які входять у його структуру, а також спеціальні суб'єкти – фінансовий, юридичний відділи й т. д.;
- зовнішні суб'єкти – зовнішні організації, які створюють умови для ефективного забезпечення економічної безпеки підприємства (законодавчі та виконавчі органи влади, правоохоронні органи, судові органи, система відповідних навчально-наукових закладів та установ, недержавні охоронні агентства, аналітичні центри й інформаційні служби).

Одним з найважливіших елементів системи безпеки підприємства є механізм її забезпечення, що являє собою сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і

засобів, за допомогою яких суб'єкт впливає на об'єкт для досягнення цілей безпеки та розв'язання завдань, які стоять перед нею.

Використовувані сили і засоби, як правило, поділяють на кілька груп: фінансові, кадрові, організаційні, технічні, інформаційні, правові, інтелектуальні й ін. З їх допомогою вирішуються завдання по забезпеченню безпеки. За допомогою організаційних заходів створюються спеціальні підрозділи, зони безпеки, спеціальні посади, патрулі і т. д. Фінансові засоби необхідні для придбання технічних пристроїв безпеки, змісту служби безпеки, підготовки кадрів, стимулювання праці і т. д. Аналогічно по прямому призначенню використовуються й інші сили і засоби. Система безпеки підприємства являє собою обмежену безліч взаємозалежних елементів, що забезпечують безпеку підприємства і досягнення ним цілей бізнесу [17, с. 51].

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства реалізується через: стратегічне планування забезпечення економічної безпеки підприємства та стратегічне планування його фінансово-господарської діяльності; оперативне оцінювання рівня забезпечення економічної безпеки підприємства та вироблення рекомендацій; оперативне планування фінансово-господарської діяльності підприємства; практичну реалізацію розроблених планів.

Рушійним механізмом системи безпеки фірми є організаційні структури, які вона формує для власного захисту. Функціональний аспект структури системи економічної безпеки потребує наявності в системі безпеки двох основних підрозділів:

- підсистему виявлення джерел загроз і небезпек та їх моніторингу в зовнішньому середовищі (ділову розвідку);
- підсистему захисту фірми від загроз та небезпек [3, с. 94].

З урахуванням наведеного й усвідомлюючи, що дія практично будь-якої загрози може викликати зниження фінансової стійкості підприємства та навіть кризовий фінансовий стан, правильним буде створення на

підприємстві саме системи економічної безпеки, складові якої представлені на рис. 1.1.

Рис. 1.1 – Складові системи економічної безпеки підприємства [23]

Необхідно зазначити, що формування системи фінансово-економічної безпеки залежить від розмірів підприємства, його економічних, фінансових, виробничо-технічних, інформаційних, інтелектуальних, професійних, організаційних та інших можливостей. В кожному конкретному випадку потрібно формувати адекватну систему, щоб захищатися від найбільш небезпечних саме для цього підприємства ризиків, а не за єдиним для всіх шаблоном [2].

Таким чином, для того, щоб попереджати загрози та, в разі крайньої потреби, ліквідувати наслідки їх дії, система економічної безпеки повинна містити в собі всі перераховані складові. Безпосередня реалізація дій по захисту підприємства від небезпек і загроз може бути покладена на службу економічної безпеки підприємства.

1.3 Формування системи економічної безпеки на підприємстві

Побудова системи безпеки з використанням механізму реалізації комплексного підходу повинна відбуватися в такий спосіб:

- такі компоненти системи безпеки, як політика, стратегія та концепція безпеки, розробляються з урахуванням наукової теорії безпеки одночасно з розробкою основних положень для підприємства (місія, стратегія, устав, ін.) у цілому й не суперечать їм;

- відповідно до них створюється служба безпеки, що є ядром системи забезпечення економічної безпеки підприємства (ЕБП). У діяльності служби безпеки істотна увага приділяється взаємодії з іншими підрозділами підприємства, організації їх діяльності таким чином, щоб найбільш ефективно та гарантовано забезпечити ЕБП;

- відповідно до них виробляються та враховуються вимоги безпеки до оргструктури та фінансово-господарської діяльності підприємства, формується оргструктура, регламентується фінансово-господарська діяльність підприємства [23, с. 144].

Процес формування системи економічної безпеки (СЕБ) підприємства – це досить відповідальний процес, який може складатися з наступних етапів:

1. Створення Ради безпеки підприємства. В її склад входять керівники окремих функціональних служб і підрозділів, провідні фахівці, майбутній керівник системи безпеки, ділової розвідки та системи захисту. Завданням Ради безпеки є формування концепції безпеки підприємства. Для цього вона розглядає, так звану, матрицю загроз і небезпек підприємства, визначає концептуальні підходи до управління ризиками, засоби захисту, фінансові потреби та інше. На підставі концепції захисту вищий виконавчий орган підприємства приймає рішення про створення системи економічної безпеки та в її складі - підсистеми захисту. В концепції безпеки підприємства також визначаються організаційні структури, що здійснюють його безпеку. Слід підкреслити, що в організації підсистеми захисту підприємства вирішальне

значення має участь всього колективу підприємства в забезпеченні безпеки, але провідну роль відіграє служба економічної безпеки.

2. Визначення права фірми на забезпечення економічної безпеки. Для цього в статуті фірми визначається використання фірмою в своїй діяльності усіх засобів захисту, що не суперечать законодавству України.

Враховуючи необхідність захисту підприємства від шкоди з боку окремих працівників доцільно в колективній угоді також визначити індивідуальну відповідальність з боку членів трудового колективу за дії проти права та інтересів підприємства.

3. Моделювання системи економічної безпеки підприємства:

- розрахунок всіх видів необхідних ресурсів;
- плановані щомісячні витрати (бюджет) на забезпечення функціонування СЕБ.

4. Затвердження керівником підприємства моделі СЕБ і бюджету на її підтримку. Формування персоналу системи безпеки.

Керівники служби безпеки підприємства, разом з працівниками, провідними фахівцями фірми розробляють Положення про систему економічної безпеки підприємства, основу якої складає концепція системи економічної безпеки підприємства. Положення про систему економічної безпеки підприємства подається на розгляд Раді безпеки підприємства та при узгодженні затверджується керівником підприємства та приймається для виконання.

Після затвердження Положення про систему економічної безпеки у процесі формування її персоналу та матеріально-технічної бази починається активна розробка Програм і планів роботи по окремих напрямках і структурах системи безпеки, зведення їх в єдину систему і втілення в практичну діяльність.

В програмах і планах системи захисту та його окремих складових повинна послідовно проводитись концепція захисту підприємства. Тому, визначаючи об'єкти безпеки, цілі і задачі їх захисту, необхідно уникати

загального перерахування проблем, загальних речень, декларування необхідності окремих дій [29, с. 100-101].

5. Безпосередня побудова СЕБ підприємства.

6. Експертна оцінка дієвості побудованої СЕБ, доведення її до досконалості.

Формування системи безпеки і насамперед створення її органів (суб'єктів) залежить від багатьох факторів.

Як показує досвід, малі підприємства найчастіше користуються послугами зовнішніх спеціалізованих приватних організацій: консалтингових, охоронних, інформаційних та ін. Середні підприємства можуть використовувати комбіновану систему безпеки, з одного боку, в разі потреби одержувати послуги від зовнішніх організацій, з іншого – активно спиратися на можливості своїх служб і підрозділів. Для великого підприємства доцільно створити своєю власну службу безпеки [17, с. 50].

Фахівцями рекомендована наступна структура системи економічної безпеки підприємства:

- служба безпеки (СБ) підприємства;
- інші структурні підрозділи підприємства;
- вертикальний зв'язок прикриття;
- наявність корисних зв'язків у зовнішньому середовищі;
- вигідне розміщення в зовнішньому середовищі;
- аутсорсінгові ресурси;
- раціональна бізнес-схема;
- запасні позиції та варіанти поведінки;
- інформаційне й організаційне прикриття;
- необхідні інфраструктура і ресурси;
- підсистема реактивного захисту;
- підсистема захисту в екстремальних умовах.

Ці елементи наділені деякими загальними особливостями. Існує синергійний взаємозв'язок окремих частин системи за умови їх загальної раціональної організації [30, с. 313].

Серед суб'єктів, що забезпечують захист економічної безпеки підприємницької діяльності, найбільше значення має власна служба економічної безпеки підприємства. Її створення становить певні труднощі, оскільки кожен суб'єкт підприємництва має свої, характерні тільки йому риси та особливості, зумовлені специфікою його діяльності. Працівниками служби економічної безпеки можуть бути особи професійно підготовлені з високим рівнем кваліфікації, які постійно займаються цією діяльністю переважно економічної та юридичної спеціалізації. Як свідчить практика роботи служби економічної безпеки підприємств, перевага часто віддається колишнім працівникам правоохоронних органів (МВС, ФСБ, прокуратури, податкової поліції, контрольно-ревізійних підрозділів) з відповідним досвідом роботи і морально-діловими якостями.

Служба економічної безпеки є найважливішим елементом комплексної системи економічної безпеки суб'єкта підприємництва й посідає високе становище у ієрархічній будові підприємства, організації, установи. Проте, необхідно пам'ятати, що служба економічної безпеки підприємства зможе вирішувати поставлені завдання за умов, якщо вона буде працювати, як єдиний, невід'ємний, складовий механізм всього підприємства, коли її практичні дії із забезпечення безпеки бізнесу будуть відповідати його стратегічним цілям розвитку.

У процесі функціонування значну роль відіграє вмiла розстановка кадрів служби безпеки керівником, розподіл прав, повноважень і ступеня відповідальності, що дозволяє забезпечити ефективну роботу підрозділу.

Важливою характерною рисою підприємницької діяльності є комерційний ризик. Власник, керівник чи підприємець, приймає управлінсько-господарські рішення, завжди діє на свій страх і ризик. У таких

випадках підприємство не завжди може витримати жорстку конкуренцію та ті обставини, в які воно потрапило [31].

Тому фірма, а значить і служба економічної безпеки, можуть працювати в двох режимах – звичайному і надзвичайному. При звичайному режимі не виникає серйозних погроз економічної безпеки фірми, йде профілактична робота із їх попередження і діяльність усіх структурних підрозділів відбувається у повсякденному ритмі, у разі виникнення локальних проблем і погроз, вони вирішуються й переборюються у робочому порядку, при надзвичайних ситуаціях виникають несподівані погрози з високою долею імовірності заподіяння підприємству негативних наслідків. У таких випадках, під керівництвом керівника фірми чи служби економічної безпеки починає працювати група надзвичайних ситуацій (або група швидкого реагування), що включає найбільш кваліфікованих й обізнаних у даній проблемі фахівців фірми. Така група працює не постійно, а лише в міру необхідності [32].

Забезпечення ефективної роботи служби економічної безпеки вимагає від керівника служби, власника підприємства чи його керівника здійснення постійного контролю за її діяльністю. Контроль за діяльністю служби економічної безпеки та за дотриманням працівниками підприємства заходів безпеки, значною мірою сприяє підвищенню їх професійного рівня та трудової дисципліни всього його персоналу [28, с. 80].

«Зони відповідальності» різних елементів системи економічної безпеки підприємства за умови її раціональної організації частково перекриваються. Наприклад, функція превенції проблем з боку правоохоронних органів може підтримуватися «дахом», горизонтальними зв'язками, а також вигідним розміщенням підприємства в зовнішньому середовищі. Зайвий паралелізм у роботі, зрозуміло, недоцільний з низки міркувань. Однак в розумних і поміркованих дозах він корисний, оскільки надійно перекриває стики зон відповідальності та при цьому також є основою здорової конкуренції окремих складових системи економічної безпеки підприємства.

Вищезгадана конкурентність іноді виникає в роботі різних елементів системи економічної безпеки підприємства. Важливо контролювати цей процес, не допускати перетворення його на конфлікт, міжусобицю, що послаблює всю систему. Навпаки, здорова, контрольована конкуренція бажана, тому що стимулює продуктивність роботи [30, с. 313-314].

Таким чином, система економічної безпеки – це живий організм, що вимагає постійного контролю, удосконалення й управління їм у зв'язку з:

- змінами в чинному законодавстві держави;
- розвитком компанії й обранням нею нових напрямків господарської діяльності;
- збільшенням кількості персоналу, змінами в штатному розкладі фірми;
- зміною переліку відомостей, що становлять комерційну таємницю та конфіденційну інформацію підприємства;
- необхідністю вдосконалення телефонної й комп'ютерної мереж компанії;
- розробкою недоброзичливцями нових технологій промислового шпигунства та шахрайства;
- появою на ринку несумлінних конкурентів і зміною форм і методів їх протиправної діяльності;
- станом криміногенної обстановки в регіоні й т. д. [30].

Сформована система економічної безпеки на підприємстві повинна носити попереджальний характер, а основними критеріями оцінки її надійності й ефективності повинні бути:

- забезпечення стабільної роботи підприємства, схоронності та збільшення фінансових і матеріальних цінностей;
- попередження кризових ситуацій, у тому числі різних надзвичайних подій, пов'язаних з впливом «зовнішніх» й/або «внутрішніх» загроз.

Висновки до розділу 1

Забезпечення стійких темпів зростання виробництва та результатів фінансово-економічної діяльності на підприємстві, досягнення цілей, що відповідають інтересам його власників та суспільства, не можливе без забезпечення його економічної безпеки. Недостатня увага до проблем економічної безпеки підприємства може привести як до втрати фінансової стійкості та самостійності у прийнятті управлінських рішень, так й до поглинання конкурентами.

Поняття економічної безпеки різними науковцями трактується досить неоднозначно. Вважаємо найбільш ґрунтовною наступну трактовку економічної безпеки підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності підприємства.

Забезпечення економічної безпеки підприємства спрямовано на досягнення стабільності його функціонування шляхом попередження внутрішніх і зовнішніх загроз. В свою чергу забезпечення економічної безпеки підприємства потребує створення власної системи економічної безпеки, яка повинна бути комплексною та будуватися на основі відповідних методичних положень.

Система економічної безпеки підприємства являє собою комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових заходів, що здійснюються відповідними службами (включаючи службу економічної безпеки) підприємства, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості та підприємства від реальних або потенційних загроз для забезпечення успішного фінансово-економічного розвитку.

Система забезпечення фінансово-економічної безпеки повинна включати мету, завдання, функції, принципи, стратегію та тактику, об'єкти та суб'єкти захисту, механізм забезпечення системи безпеки.

Метою системи безпеки є своєчасне виявлення і запобігання як зовнішніх, так і внутрішніх небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства та досягнення ним цілей бізнесу.

Формування системи фінансово-економічної безпеки залежить від розмірів підприємства, його економічних, фінансових, виробничо-технічних, інформаційних, інтелектуальних, професійних, організаційних та інших можливостей. В кожному конкретному випадку потрібно формувати адекватну систему, щоб захищатися від найбільш небезпечних саме для цього підприємства ризиків, а не за єдиним для всіх шаблоном. Безпосередня реалізація дій по захисту підприємства від небезпек і загроз може бути покладена на спеціальну службу безпеки, що включає напрямок забезпечення економічної безпеки.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ТОРГОВИЙ БУДИНОК «СЕЗАМ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Приватне підприємство «Торговий будинок «Сезам» (надалі – ПП «Торговий будинок «Сезам», Підприємство) є самостійною господарською одиницею, діє на основі повного господарського розрахунку, самофінансування і самоокупності. Підприємство почало свою господарську діяльність з 27 червня 2003 р.

Юридична адреса ПП «Торговий будинок «Сезам»: 69068, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Уральська, буд. 3.

Відповідно до класифікації видів економічної діяльності в Україні, Підприємство здійснює такі види діяльності:

- оптова торгівля цукром, шоколадом і кондитерськими виробами (Код КВЕД 46.36);
- діяльність посередників у торгівлі продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами (Код КВЕД 46.17);
- діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту (Код КВЕД 46.19);
- неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами (Код КВЕД 46.39);
- роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами (Код КВЕД 47.11);
- роздрібна торгівля хлібобулочними виробами, борошняними та цукровими кондитерськими виробами в спеціалізованих магазинах (Код КВЕД 47.24).

Підприємство створене з метою задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення медичної, виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої діяльності в порядку, передбаченому статутом. Підприємство створено з метою здійснення підприємництва, досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Предмет діяльності підприємства представлений на рис. 2.1.

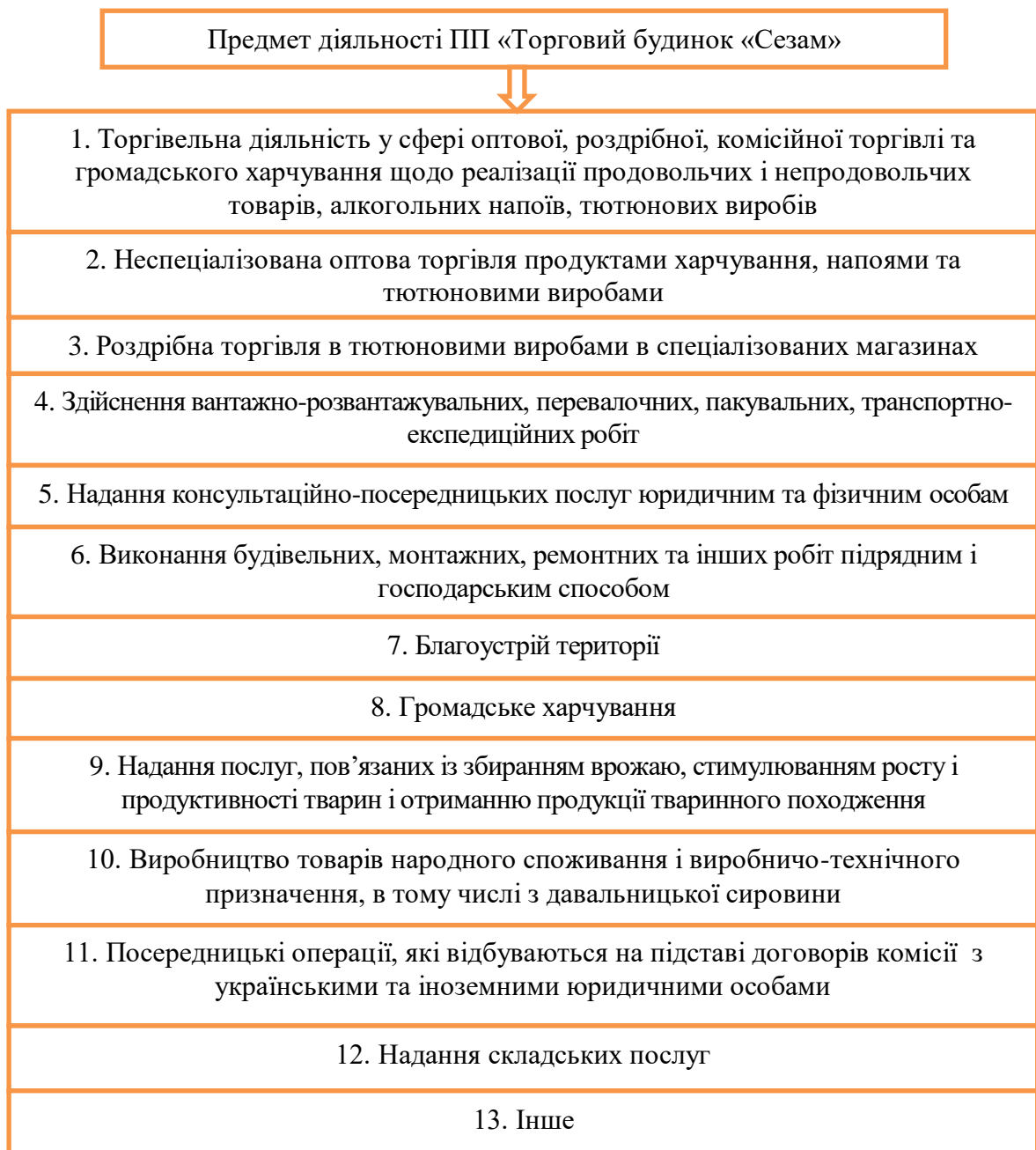

Рис. 2.1 – Предмет діяльності ПП «Торговий будинок «Сезам»

Підприємство здійснює господарську діяльність на підставі таких законодавчих актів: Конституція України; Цивільний кодекс України; Господарський кодекс України; Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»; Кодекс законів про працю України; Статут підприємства; Колективний договір; правила внутрішнього трудового розпорядку.

Середня кількість працівників Підприємства становить 14 осіб.

Організаційна структура ПП «Торговий будинок «Сезам» належить до вертикального типу управління і наведена на рис. 2.2.

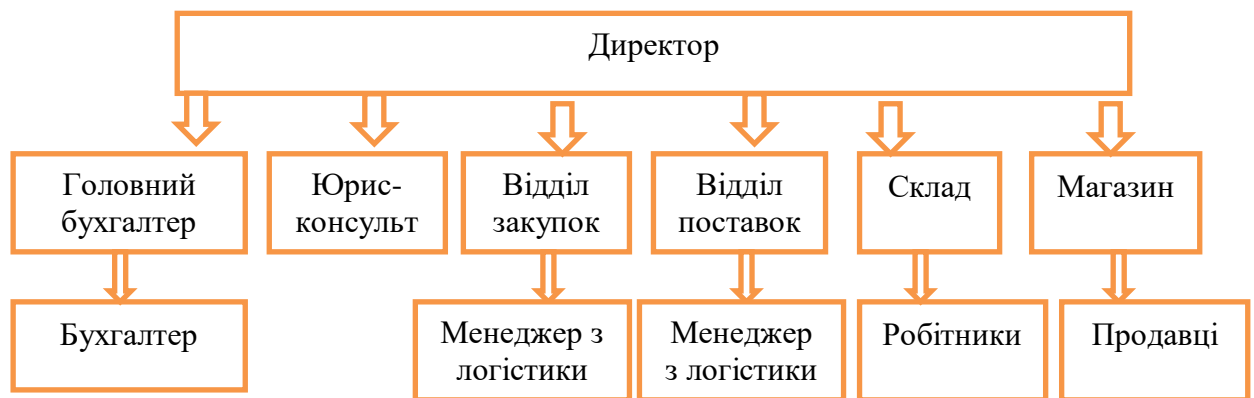

Рис. 2.2 – Організаційна структура ПП «Торговий будинок «Сезам»

Далі розглянемо стан основних засобів підприємства та показники їх використання.

Основні фонди – це частина засобів виробництва, які діють у процесі виробництва протягом тривалого періоду часу, зберігають при цьому впродовж усього періоду натурально-речову форму і переносять свою вартість на продукцію по частинах у міру зносу у вигляді амортизаційних відрахувань.

Основні фонди поділяються на основні виробничі і основні невикористані фонди [33].

Основні невикористані фонди – це об'єкти культурно-побутового призначення (клуби, їдальні тощо). Основні фонди ще називають поза

оборотними, або низько оборотними, активами; у вартісній оцінці вони становлять значну частину статутного капіталу підприємства.

Підприємство «Торговий будинок «Сезам» не має на своєму балансі невиробничих фондів, через малі розміри підприємства. Якщо в певний період часу підприємство має потребу в об'єктах невиробничого фонду воно їх орендує.

Типовий склад основних виробничих фондів підприємств такий: будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини й устаткування, прилади, лабораторне обладнання, обчислювальна техніка, транспортні засоби, інструмент і пристосування, виробничий й господарський інвентар тощо [34].

Підприємство «Торговий будинок «Сезам» має на своєму балансі такі виробничі фонди: машини та устаткування, транспортні засоби, інструменти, пристрої та інвентар, інші необоротні матеріальні активи.

Динаміка вартості необоротних активів ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр. наведена на рис.2.3.

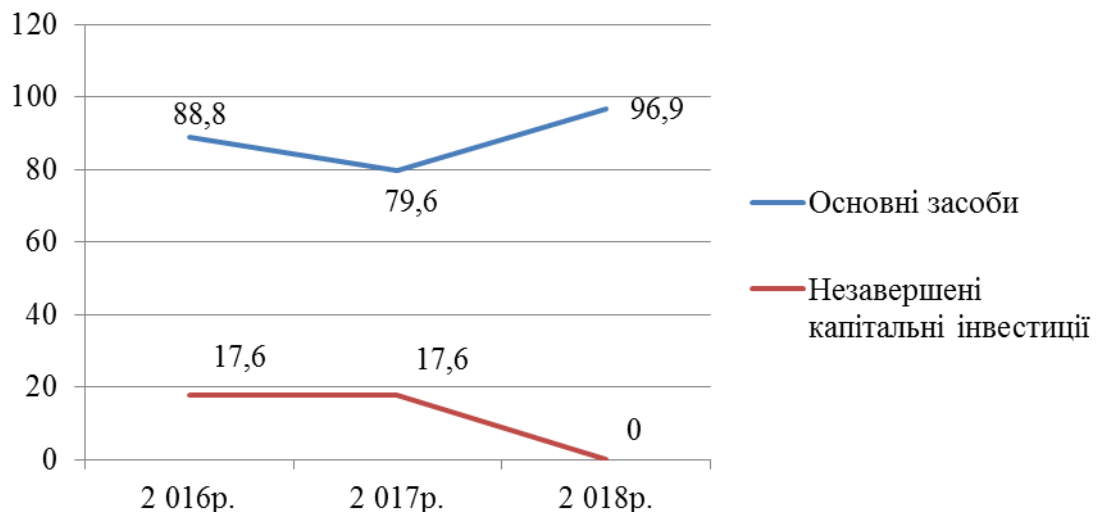

Рис. 2.3 – Динаміка вартості необоротних активів ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр., тис. грн

ПП «Торговий будинок «Сезам» не має довгострокових біологічних активів, довгострокових фінансових інвестицій, інших необоротних активів.

Найбільшу питому вагу у структурі необоротних активів у 2016-2018 рр. становили основні засоби.

Протягом досліджуваного періоду спостерігалось суттєве скорочення необоротних активів Підприємства (у 2017 р. – на 9,2 тис. грн, або на 8,6%, у 2018 р. – на 0,3 тис. грн, або на 0,3%). Так, у 2016 р. їх величина становила 106,4 тис. грн., у 2017 р. – 97,2 тис. грн., а у 2018 р. – 96,9 тис. грн.

Оборотні фонди – це частина виробничих фондів у вигляді певної сукупності предметів праці, елементи яких цілком споживаються в кожному виробничому циклі, змінюють або повністю втрачають натуральну форму і переносять сою вартість на вартість продукції що виробляється. До складу оборотних фондів включають: виробничі запаси; незавершене виробництво та напівфабрикати власного виготовлення; витрати майбутніх періодів.

Виробничі запаси становлять найбільшу частину оборотних фондів. До них належать запаси сировини, основних і допоміжних матеріалів, покупних напівфабрикатів, палива й пального, тари. ПП «Торговий будинок «Сезам» має на своєму балансі такі запаси: паливо, тара та тарні матеріали, будівельні матеріали, запасні частини, інші матеріали.

Незавершене виробництво – це предмети праці, обробку (переробку) яких не завершено підприємством. До напівфабрикатів власного виготовлення відносять ті предмети праці, що їх повністю оброблено (перероблено) у даному виробничому підрозділі підприємства, але які потребують дальшої обробки в інших підрозділах [35].

Витрати майбутніх періодів – це грошові витрати, які зроблено в даний період, але які буде відшкодовано за рахунок собівартості продукції (роботи, послуг) у наступні періоди. До них належать витрати на підготовку виробництва, освоєння випуску нових виробів, раціоналізацію і винахідництво. У ПП «Торговий будинок «Сезам» витрати майбутніх періодів протягом досліджуваного періоду відсутні.

Згідно із ЗУ «Про ціни і ціноутворення» суб'єкти господарювання під час провадження господарської діяльності використовують:

- вільні ціни;
- державні регульовані ціни.

Ціни на товари, які призначені для реалізації на внутрішньому ринку України, встановлюються виключно у валюті України, якщо інше не передбачено міжнародними угодами, ратифікованими Україною, та постановами Кабінету Міністрів України.

На ПП «Торговий будинок «Сезам» встановлене вільне ціноутворення згідно з Статутом тому що, вільні ціни встановлюються суб'єктами господарювання самостійно за згодою сторін на всі товари, крім тих, щодо яких здійснюється державне регулювання цін.

Продажна ціна для кінцевого споживача продуктів харчування, напоїв та тютюнових виробів складається з продажної ціни для посередника, тобто для ПП «Торговий будинок «Сезам», та націнки на продажну ціну, яка становить 33%.

Важливе значення для забезпечення умов невинного зростання прибутку і рентабельності має якість їх планування. Це складний і багатогранний процес, який включає в себе глибокий економічний аналіз виробничих і фінансових показників за період, що передував плановому періоду, досягнення максимальної узгодженості з кількісними і якісними показниками плану випуску продукції (виконання робіт, послуг), її реалізації, собівартості, врахування наявних резервів збільшення випуску продукції, зниження витрат на виробництво, особливо непродуктивних і позареалізаційних витрат і збитків [36].

Прибуток підприємства як фінансовий результат від його звичайної діяльності планується на рік, квартал, місяць за елементами, які його формують за чинними стандартами бухгалтерського обліку та звітності.

На ПП «Торговий будинок «Сезам» використовується метод прямого поасортиментного розрахунку. В такому разі для розрахунку валового прибутку за кожною асортиментною позицією застосовуються планові

калькуляції собівартості виробів, а також обсяги реалізації, визначені при плануванні виручки від реалізації (з урахуванням динаміки перехідних залишків реалізованої, але не оплаченої покупцями продукції або без такого врахування, й тоді розрахована планова величина валового прибутку від реалізації продукції буде відповідати прийнятій методиці обліку обсягу реалізації та прибутку, але не враховуватиме перехідні залишки прибутку, які можуть міститися у вартості реалізованої, але не оплаченої покупцями готової продукції).

Загальна сума планового прибутку підприємства, тобто фінансові результати від звичайної діяльності (за термінологією П(С)БО 3), враховує, як зазначалося, поряд з плановим валовим прибутком від реалізації продукції

Використання методу прямого розрахунку валового прибутку підприємства як складової загального фінансового результату його діяльності має низку переваг і недоліків. Основними позитивними якостями такого методу є простота і достовірність. Однак він обмежує можливості виявлення внутрішніх резервів зростання прибутку в процесі планування, бо дає лише кінцевий результат – план валового прибутку, не враховуючи впливу окремих факторів на планову величину прибутку. Головним чином з цієї причини широко застосовується (і не тільки на найбільших підприємствах, де використання методу прямого поасортиментного розрахунку плану прибутку пов'язане з утрудненнями технічного характеру) аналітичний метод планування прибутку.

Прибуток (доход) ПП «Торговий будинок «Сезам» є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення сум валового доходу за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань. Склад валового доходу та валових витрат визначається законодавством. Для цілей оподаткування законом може встановлюватися спеціальний порядок визначення доходу як об'єкта оподаткування.

Держава може впливати на вибір підприємством напрямів та обсягів використання прибутку (доходу) через нормативи, податки, податкові пільги та господарські санкції відповідно закону. Прибуток, що одержано від діяльності Підприємства, використовується за рішенням засновників на свій розсуд та у порядку, передбаченому Статутом.

Найбільшими постачальниками ПП «Торговий будинок «Сезам» є такі підприємства Запорізького регіону:

- ТОВ «Агро-Успіх»;
- ТОВ «Компанія «Актив-Сервіс»;
- ТОВ «Анлім.ЮЕЙ»;
- ТОВ «Гигабіт-онлайн»;
- ТОВ «ДСВ-ТРЕЙД».

Інформація про динаміку показників господарської діяльності ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр. наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників господарської діяльності ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр., тис. грн

Стаття	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Зміна			
				2017/2016		2018/2017	
				абсо- лютна	відносна, %	абсо- лютна	відносна, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	6053,4	4 801,2	1 050,10	-1252,2	-20,7	-3751,1	-78,1
Інші операційні доходи	56,3	582,4	437,8	526,1	934,5	-144,6	-24,8
Інші доходи	872,6	0	0	-872,6	-100,0	0,0	-
Разом доходи	6982,3	5 383,6	1 487,90	-1598,7	-22,9	-3895,7	-72,4

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	3547	2 753,8	556,7	-793,2	-22,4	-2197,1	-79,8
Інші операційні витрати	3234,5	2606,1	924	-628,4	-19,4	-1682,1	-64,5
Інші витрати	0	7,5	0	7,5	100,0	-7,5	-100,0
Разом витрати	6781,5	5367,4	1480,7	-1414,1	-20,9	-3886,7	-72,4
Фінансовий результат до оподаткування	200,8	16,2	7,2	-184,6	-91,9	-9,0	-55,6
Податок на прибуток	36,1	2,9	1,3	-33,2	-92,0	-1,6	-55,2
Чистий прибуток (збиток)	164,7	13,3	5,9	-151,4	-91,9	-7,4	-55,6

Чистий дохід Підприємства від оптової та роздрібної торгівлі цукром, шоколадом, хлібобулочними виробами, борошняними та цукровими кондитерськими виробами, а також продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами у 2016 р. становив 6053,4 тис. грн, у 2017 р. – 4801,2 тис. грн, у 2018 р. – 1 050,1 тис. грн, тобто відбулось значне скорочення чистого доходу на 1252,2 тис. грн, або на 20,7% (у 2017 р.) та на 3751,1 тис. грн, або на 78,1% (у 2018 р.)

Чистий прибуток ПП «Торговий будинок «Сезам» у 2016 р. склав 164,7 тис. грн., у 2017 р. – 13,3 тис. грн., а у 2018 р. – 5,9 тис. грн.. Таким чином, протягом досліджуваного періоду чистий прибуток підприємства скоротився на 151,4 тис. грн, або на 91,9% (у 2017 р.) та на 7,4 тис. грн, або на 55,6% (у 2018 р.).

Динаміка та структура доходів ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр. подано на рис. 2.4.

Покупцями продукції ПП «Торговий будинок «Сезам» є такі підприємства Запорізького регіону:

- ТОВ «Аврора Дистрибуційний Торговий Дім»;
- ТОВ «Астра Гранд»;
- ПП «Авто-Мак-Ресурс»;
- ПП «Анокс»;
- ТОВ «ГАЙДАР ПЛЮС»;
- ПП «Анлема»

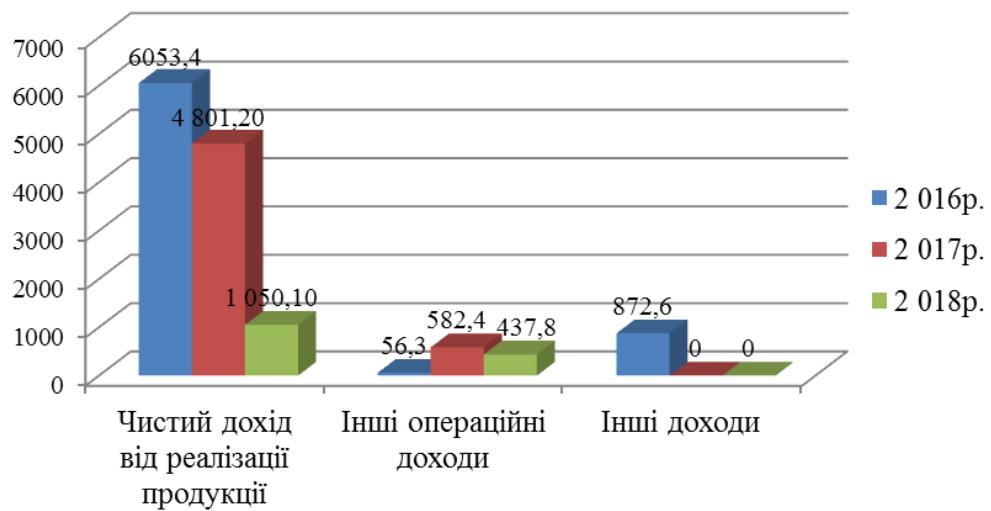

Рис. 2.4 – Динаміка та структура доходів ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр., тис. грн

Крім того, на підприємстві утворюється Резервний фонд для покриття збитків Підприємства. Розмір Резервного фонду встановлюється засновниками самостійно.

Збитки Підприємства покриваються в такому порядку: 1) за рахунок резервного фонду; 2) за рахунок внесення засновниками додаткових внесків у разі перевищення збитків над обсягом Резервного фонду в строки, передбачені чинним законодавством.

Засновники на свій погляд та відповідно законодавству створює інші грошові фонди Підприємства, порядок формування та використання яких встановлюється власником.

2.2 Аналіз фінансового стану підприємства

Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки фінансових планів та прогнозів, у тому числі фінансового оздоровлення підприємств.

Під фінансовим станом підприємства розуміють міру його забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Фінансовий стан залежить від результатів виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності підприємства [36].

Тому оцінку його можна об'єктивно здійснити не через один, хай і найважливіший, показник, а тільки за допомогою системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства, відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Така об'єктивна оцінка передовсім потрібна самому підприємству. Крім того, вона необхідна кожному з наявних і можливих партнерів підприємства – банкірів, податкових адміністрацій, підприємств, у кожного з яких свій критерій оцінки. Тому і система показників оцінки фінансового стану має бути такою, щоб кожний міг зробити вибір виходячи з власних інтересів [37].

Для того, щоб оцінити фінансовий стан ПП «Торговий будинок «Сезам» використаємо основні форми звітності суб'єкта малого підприємництва: 1) баланс (форма №1-м) – форма бухгалтерської звітності, яка показує у грошовому виразі стан господарських засобів за їх складом і використанням, джерелами надходження та призначення на певну дату; 2) звіт про фінансові результати (форма №2-м) – звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства та сукупний дохід.

Вихідна інформація про фінансовий стан та фінансові результати діяльності підприємства подано у додатку А.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр. представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018

рр., тис. грн.

Назва показника	Код рядка	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Зміна 2017/2016		Зміна 2018/2017	
					абсолютна	відносна, %	абсолютна	відносна, %
1	2	3	4	5	4 - 3	$\frac{((4/3) \times 100) - 100}{100}$	5 - 4	$\frac{((5/4) \times 100) - 100}{100}$
1. Чистий дохід від реалізації	Ф2 р.2000	6053,4	4801,2	1050,1	-1 252,20	-20,7	-3751,1	-78,1
2. Собівартість реалізованої продукції	Ф2 р.2050	3547,0	2753,8	556,7	-793,2	-22,4	-2197,1	-79,8
3. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	Ф2 р.2290	200,8	16,2	7,2	-184,6	-1139,5	-9,0	-55,6
4. Чистий прибуток	Ф2 р.2350	164,7	13,3	5,9	-151,4	-1138,3	-7,4	-55,6
5. Валюта балансу	Ф1 р.1300	4445,9	4237,4	3368,3	-208,5	-4,7	-869,1	-20,5
6. Власний капітал	Ф1 р.1495	1588,1	1372,0	1377,9	-216,1	-13,6	5,9	0,4
7. Залучений капітал	Ф1 р.1695+1595	2857,8	2865,4	1990,4	7,6	0,3	-875,0	-30,5
8. Необоротні активи	Ф1 р.1095	106,4	97,2	96,9	-9,2	-8,6	-0,3	-0,3
9. Оборотні активи	Ф1 р.1195	4339,5	4140,2	3271,4	-199,3	-4,6	-868,8	-21,0

Чистий дохід від реалізації ПП «Торговий будинок «Сезам» характеризується спадною тенденцією: цей показник зменшився на 20,7% у 2017 р. в порівнянні з 2016 р. та на 78,1% у 2018 р. в порівнянні з 2017 р. Таке зменшення зумовлено скороченням частки підприємства на внутрішньому ринку, а також зменшенням активності підприємства на регіональному ринку.

Собівартість реалізованої продукції також зменшилась (вона склала 2753,8 тис. грн у 2017 р. проти 3547,0 тис. грн у 2016 р., а у 2018 р. – 556,7 тис. грн), що у свою чергу зумовлено зменшенням кількості проданих товарів.

У 2017 р. ПП «Торговий будинок «Сезам» мало чистий прибуток у розмірі 13,3 тис. грн, що майже в 11,4 рази менше ніж у 2016 р. (164,7 тис. грн). У 2018 р. чистий прибуток підприємства становив 5,9 тис. грн, що майже в 2 рази менше ніж у 2017 р. (13,3 тис. грн).

Аналогічна ситуація спостерігалась і з фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування, який у 2017 р. зменшився в 11,4 рази в порівнянні з 2016 р. (200,8 тис. грн. у 2016 р. та 16,2 тис. грн. у 2017 р.), а у 2018 р. зменшився майже в 2 рази в порівнянні з 2017 р. (16,2 тис. грн. у 2017 р. та 7,2 тис. грн. у 2018 р.).

Валюта балансу ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016–2018 рр. також мала спадну тенденцію.

Валюта балансу зменшилась у 2017 р. на 4,7%, а у 2018 р. на 20,5%.

Власний капітал у 2017 р. значно зменшився за рахунок зменшення частки нерозподіленого прибутку (на 13,6%), проте у 2018 р. його величина залишилась майже не змінною проти минулого року. Частка залученого капіталу у структурі капіталу ПП «Торговий будинок «Сезам» характеризується зростаючою тенденцією у 2017 р. та спадною – у 2018 р. Таким чином, обсяг залученого капіталу зростав у 2017 р. більшими темпами у порівнянні із темпами приросту власного капіталу за цей період, який характеризувався негативною тенденцією до зростання.

Оборотні активи протягом досліджуваного періоду також зменшилися на 4,6% – у 2017 р., та на 21% – у 2018 р.

Отже, підприємство має контролювати рівень залученого капіталу для збереження і підвищення рівня ліквідності і платоспроможності підприємства у довгостроковій та короткостроковій перспективі.

Далі проаналізуємо склад, структуру і динаміку власного капіталу ПП «Торговий будинок «Сезам» (табл. 2.3).

Власний капітал – це кошти, втілені в необоротні та оборотні активи для започаткування та продовження господарської діяльності [38].

Під час подальшої роботи підприємства його власний капітал збільшується або зменшується залежно від рівня прибутковості та зміни складу власників (засновників) і розраховується за як різниця між загальним капіталом підприємства та всіма його зобов'язаннями [39].

До власного капіталу відносяться: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий капітал, резервний капітал, прибуток підприємства, а також кошти забезпечень наступних витрат [40].

Власний капітал підприємства ПП «Торговий будинок «Сезам» складається з: пайового капіталу та нерозподіленого прибутку.

Найбільшу частку у капіталі підприємства займає безпосередньо зареєстрований (пайовий) капітал. Таким чином, у 2016 р. його частка у власному капіталі підприємства складала 81,9%, проте, в 2017–2018 рр. його абсолютне значення залишилось незмінним, але частка у структурі власного капіталу ПП «Торговий будинок «Сезам» склала 94,8% та 94,3% відповідно.

На це вплинуло зменшення нерозподіленого прибутку підприємства (дуже багато підприємств у цей час зазнали чималих збитків, проте ПП «Торговий будинок «Сезам» все ж отримало нерозподілений прибуток у 2017 р., хоча його значення зменшилося на 75,0% у порівнянні з показником на початок звітного періоду).

Таблиця 2.3 – Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016–2018 рр., тис. грн

Назва показника	Код рядка	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Зміна 2017/2016		Зміна 2018/2017	
		тис. грн	Питома вага, %	тис. грн	Питома вага, %	тис. грн	Питома вага, %	абсолютна	відносна, %	абсолютна	відносна, %
1	2	3	4	5	6	7	8	5 - 3	$\frac{5}{3} \times \times 100 - 100$	7 - 5	$\frac{7}{5} \times \times 100 - 100$
1. Зареєстрований (пайовий) капітал	Ф1 р.1400	1 300,0	81,9	1 300,0	94,8	1300,0	94,3	0	0	0,00	0,0
2. Додатковий капітал	Ф1 р.1410	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Резервний капітал	Ф1 р.1415	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Ф1 р.1420	288,1	18,1	72	5,2	77,9	5,7	-216,1	-400,1	5,90	8,2
5. Неоплачений капітал	Ф1 р. 1425	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Власний капітал - всього	Ф1.р. 1495	1 588,1	100,0	1 372,0	100,0	1377,9	100,0	-193,6	-13,6	5,90	0,4

Аналіз показників ефективності використання власного капіталу підприємства за 2016-2018 рр. здійснено в табл. 2.4.

Таким чином, провівши аналіз за 2016-2018 рр. можна сказати наступне.

Власний капітал ПП «Торговий будинок «Сезам» значно зменшився. Причиною цього є значне зменшення суми нерозподіленого прибутку підприємства, адже зареєстрований (пайовий) капітал не зазнав змін.

Бачимо, негативну тенденцію отримання нерозподіленого прибутку. Так, на початок 2016 р. його значення становило 123,6 тис. грн, а на початок 2017 р. показник склав 288,1 тис. грн. На кінець 2017 року нерозподілений прибуток складав вже 72,0 тис. грн.

У 2017 р. порівняно з 2016 р. зросло значення залученого капіталу підприємства (на 7,6 тис. грн), а у 2018 р., навпаки, зменшилось на 875 тис. грн.

Коефіцієнт фінансової незалежності у 2017 р. зменшився на 0,03, тобто зменшилася частка власного капіталу у загальній сумі капіталу підприємства. Проте, вже у 2018 р. коефіцієнт фінансової незалежності зріс і його значення перевищило показник 2016 р. (у 2016 р. – 0,36, у 2018 р. – 0,4).

У 2017 р. відбулося збільшення коефіцієнта фінансової залежності з наступним його зниженням у 2018 р., що вказує на негативну тенденцію фінансового розвитку підприємства в 2017 р.

Коефіцієнт фінансової стабільності протягом 2016-2018 рр. був набагато меншим за нормативне значення. Так, у 2016 р. його значення дорівнювало 0,56, у 2017 р. – 0,48, а у 2018 р. – 0,7, і тепер знаходиться в критичних межах з фінансової точки зору.

Аналогічна ситуація відбулася з коефіцієнтом фінансового ризику – у 2017 р. даний показник значно збільшився (на 0,58) і негативно впливав на загальний стан фінансово-економічної безпеки Підприємства, проте у 2018 р. – зменшився аж до 1,4 (або на 2,7).

Таблиця 2.4 – Аналіз показників ефективності використання власного капіталу підприємства ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр.

Назва показника		Код рядка та формула розрахунку	Нормативне значення	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Зміна 2017/2016	Зміна 2018/2017
1		2	3	4	5	6	5 - 4	6 - 5
I. Вхідні дані, тис. грн								
1.	Валюта балансу	Ф1 р. 1300 (1900)	-	4445,9	4237,4	3368,3	-208,5	-869,1
2.	Власний капітал	Ф1 р. 1495	-	1588,1	1372,0	1377,9	-216,1	5,9
3.	Залучений капітал	Ф1 р. 1595 +1695	-	2857,8	2865,4	1990,4	7,6	-875
4.	Необоротні активи	Ф1 р.1095	-	106,4	97,2	96,9	-9,2	-0,3
5.	Чистий дохід (виручка) від реалізації	Ф2 р. 2000	-	6053,4	4801,2	1050,1	-1252,2	-3751,1
6.	Чистий прибуток	Ф2 р. 2350(2355)	-	164,7	13,3	5,9	-151,4	-7,4
7.	Усього поточних зобов'язань	Ф1 р. 1695	-	2857,8	2865,4	1990,4	7,6	-875
II. Розрахункові дані								
8.	Коефіцієнт фінансової незалежності (ст.2/ст.1)	Р.1495/1300	Зростання	0,36	0,32	0,4	-0,03	0,1
9.	Коефіцієнт фінансової залежності (ст. 3 / ст. 1)	Р.1595+1695/1300	Зменшення	0,64	0,68	0,6	0,03	-0,1

Продовження таблиці 2.4

1		2	3	4	5	6	р. 5 - р.4	р. 6 - р.5
10.	Коефіцієнт фінансової стабільності (ст.2/ст.3)	P.1495/1695+1595	Понад 1	0,56	0,48	0,7	-0,08	0,2
11.	Коефіцієнт фінансового ризику (ст.3/ст.2)	P.1695+1595/1495	Зменшення	3,60	4,18	1,4	0,58	-2,7
12.	Індекс постійного активу (ст.4/ст.2)	P.1095/1495	Зменшення	0,07	0,07	0,1	0,00	0,0
13.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (ст.5/ст.2)	P.2000/1495	Збільшення	3,81	3,50	0,8	-0,31	-2,7
14.	Рентабельність власного капіталу за чистим прибутком(ст.7/ст.2)	P.2350/1495	Збільшення	0,10	0,01	1,4	-0,09	1,4
15.	Період окупності власного капіталу(ст.2/ст.7)	P.1495/2350	Зменшення	9,64	103,16	0,7	93,52	-102,5
16.	Рентабельність власного капіталу за моделлю Du Pont	ст. 14	Збільшення	0,10	0,01	1,4	-0,09	1,4
16.1.	Рентабельність продаж (ст.7/ст.3)	P.2350/2000	Збільшення	0,03	0,00	1,0	-0,02	1,0
16.2.	Коефіцієнт оборотності активів (ст.5/ст.1)	P.2000/1300	Збільшення	1,36	1,13	0,3	-0,23	-0,8
16.3.	Фінансовий важіль (ст.1/ст.2)	P.1300/1495	Зменшення	2,80	3,09	2,4	0,29	-0,6

Водночас, коефіцієнт оборотності власного капіталу в 2017 р. зменшився на 0,31, а в 2018 р. – на 2,7. Така його зміна пов'язана, насамперед, із зменшенням чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Рентабельність власного капіталу за чистим прибутком суттєво зменшилась у 2017 р. у порівнянні з попереднім роком (на 0,09). Така зміна даного показника стала можливою за рахунок зменшення у 2017 р. і майже у 10 разів наявного чистого прибутку. Проте, у 2018 р. рентабельність власного капіталу за чистим прибутком зросла до 1,4.

Протягом досліджуваного періоду також спостерігалось зменшення коефіцієнту оборотності активів (на 0,23 – у 2017 р. та на 0,8 – у 2018 р.) та рентабельності продаж у 2017 р. (на 0,02), що свідчить про негативну тенденцію.

Надалі здійснимо аналіз структури та динаміки кредитного забезпечення діяльності ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр. Дані такого аналізу наведено в табл. 2.5.

ПП «Торговий будинок «Сезам» протягом досліджуваного періоду зовсім не має довгострокових зобов'язань, цільового фінансування і забезпечення. У складі поточних зобов'язань найбільша частка припадає на поточну кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги; та інші поточні зобов'язання. За проведеними розрахунками, бачимо, що найменшою є частка поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток (1,3 % у 2016 р. та 0,1% у 2017 р. у загальній структурі поточних зобов'язань підприємства).

У загальній структурі у складі залучених коштів у 2016-2018 рр. частка поточних зобов'язань – 100%, довгострокових зобов'язань – 0%. Загалом залучені кошти збільшилися у 2017 р. порівняно із 2016 р. на 7,6 тис. грн, або на 0,3%, а у 2018 р. – скоротились на 875 тис. грн., або на 30,5% порівняно з 2017 р. Найбільшу частку у такому зростанні мають інші поточні зобов'язання та кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги.

Таблиця 2.5 – Аналіз структури та динаміки кредитного забезпечення діяльності ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр.

Назва показника	Код рядка	2016 р		2017 р.		2018 р.		Зміна 2017/2016		Зміна 2018/2017	
		тис. грн	Питома вага, %	тис. грн	абсолютна	відносна, %	абсолютна	абсолютна	відносна, %	абсолютна	відносна, %
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення											
Усього за розділом II (довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення)	1595	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення											
Короткострокові кредити банків	1600	0,0	0,0	61,2	2,1	0,0	0,0	61,2	-	-61,2	-100,0
Поточна кредиторська заборгованість за:											
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-
товари, роботи, послуги	1615	2805,0	98,2	2784,5	97,2	1881,8	94,5	-20,5	-0,7	-902,7	-32,4
розрахунки з бюджетом	1620	39,2	1,4	5,4	0,2	4,0	0,2	-33,8	-625,9	-1,4	-25,9
у тому числі з податку на прибуток	1621	36,1	1,3	2,9	0,1	0,0	-	-33,2	-1144,8	-2,9	-100,0
розрахунками зі страхування	1625	0,0	0,0	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-
розрахунками з оплати праці	1630	13,6	0,5	10,9	0,4	3,3	0,2	-2,7	-19,9	-7,6	-69,7
Доходи майбутніх періодів	1665	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-
Інші поточні зобов'язання	1690	0,0	-	3,4	0,1	101,3	5,1	3,4	-	97,9	2879,4
Усього за розділом III	1695	2857,8	100,0	2865,4	100,0	1990,4	100,0	7,6	0,3	-875,0	-30,5
Залучені кошти всього		2857,8	100,0	2865,4	100,0	1990,4	100,0	7,6	0,3	-875,0	-30,5

2.3 Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

Оцінимо фінансову складову економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» з використанням скорингової (скоринг – від англ. score – бал) моделі, основою якої є розрахунок кількості нарахованих балів за кожний фінансовий показник [41, с. 152].

Фактичне значення показника порівнюється з його нормативною величиною. Базою методики оцінки фінансової безпеки підприємства може бути інтегральне значення у 140 балів – максимум по 10 балів за кожний із запропонованих показників. Рівень фінансової безпеки підприємства визначається за сумою набраних балів.

Далі наведемо групи показників, які є обов'язковими для скорингової моделі визначення рівня фінансової безпеки підприємства.

Кредитоспроможність позичальника – це його здатність повністю і вчасно розраховуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями. Кредитоспроможність позичальника на відміну від його платоспроможності не фіксує неплатежі за поточний період чи будь-яку дату, а прогнозує його платоспроможність на найближчу перспективу [42].

I група – попередня оцінка позичальника – це показники, що розраховуються з метою визначення ринкової позиції позичальника, його взаємовідносин з банком у минулому, перспектив розвитку. Показниками цієї групи є:

Період функціонування підприємства (ФП) – кількість років з моменту одержання державної реєстрації підприємства. ПП «Торговий будинок «Сезам» функціонує більше 15 років, тому $ФП = 15$.

Наявність бізнес-плану (БП) – характеризує перспективу розвитку підприємства. Оскільки ПП «Торговий будинок «Сезам» має бізнес-план, то $БП = 1$.

Прибуткова діяльність (ПД) свідчить про рентабельну діяльність підприємства. За даними форми №2-м «Звіт про фінансові результати»

ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2017-2018 рр. підприємство мало чистий прибуток. Отже, ПД=1

Погашення позичок у минулому (ПП) – характеризує наявність або відсутність фактів неповернення чи несвоєчасного повернення кредитів. ПП «Торговий будинок «Сезам» має поточні зобов'язання. Підприємство не має короткострокових кредитів банків. Тому показник ПП = 1.

Сплата відсотків за користування кредитом (СВ) – характеризує наявність або відсутність фактів сплати чи несвоєчасної оплати відсотків за користування кредитом. Підприємство ПП «Торговий будинок «Сезам» не користується довгостроковими і короткостроковими кредитами банків, відповідно, не має проблем зі сплатою відсотків за кредит банку. Тому СВ=1.

2 група – показники платоспроможності позичальника.

3 група – показники фінансової стійкості

4 група – показники надійності підприємства.

Розрахунки показників згідно із скоринговою моделлю визначення рівня фінансової безпеки підприємства наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Розрахунок показників платоспроможності, фінансової стійкості та надійності ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр.

Назва показника	Формула для розрахунку	Нормативне значення	Розрахунок		
			2016 р.	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5	6
Показники платоспроможності					
Коефіцієнт поточної ліквідності	Ф. № 1, р. 1195 / Ф. № 1, р. 1695	не менше 2	1,52	1,44	1,6
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Ф1, р. 1195-1100/1695	0,5 - 1,0	1,06	1,01	1,2
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Ф1, р.1165/1695	не менше 0,2	0,00	0,00	0,0
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт фінансової стійкості	Ф1, р.1495+1595/1900	не менше 0,6	0,64	0,68	0,6

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт фінансової незалежності	Ф1, р.1495/1900	не менше 0,2	0,36	0,32	0,4
Коефіцієнт фінансового ризику	Ф1, р.(1595+1695)/1495	не більше 1,0	3,60	4,18	1,4
Коефіцієнт оборотності балансу	Ф2, р.2000/середня Валюта Балансу	-	1,36	1,13	0,3
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Ф1, р.(1495-1095)/1495	не менше 0,5	0,93	0,93	0,9
Показники надійності підприємства					
Оборотність дебіторської заборгованості	(Ф2 р2000)/(Ф1 р1125+ р1103+р1135+р1155)	0-2	1,42	1,17	0,4
Оборотність кредиторської заборгованості	(Ф2 р2000)/(Ф1 р1695)	0-2	2,12	1,68	0,5
Оборотність ГП	(Ф2 р2000)/(Ф1 р1103)	0-2	4,59	3,89	0

Показники: Оборотність дебіторської заборгованості, Оборотність кредиторської заборгованості, Оборотність готової продукції оцінюються шляхом порівняння з попереднім періодом і можуть мати такі значення:

показник = 2 у разі зменшення його розрахункового значення проти попереднього періоду;

показник =1 у разі, якщо його розрахункове значення знаходиться на рівні попереднього періоду;

показник = 0 у разі збільшення його розрахункового значення проти попереднього періоду.

За результатами розрахунків, бачимо, що майже половина показників не відповідають нормативним значенням. Коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт фінансового ризику, оборотність кредиторської заборгованості та оборотність ГП є меншими нормативу.

Нормативним значенням відповідають лише такі коефіцієнти: коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, оборотність дебіторської заборгованості

Результати проведених розрахунків та методичних вказівок щодо оцінювання коефіцієнтів представимо в табл. 2.7 та в табл. 2.8.

Таблиця 2.7 – Оцінка коефіцієнтів

Номер	Коефіцієнт	Оцінка		
		2	1	0
1	Коефіцієнт поточної ліквідності, $K_{пл}$	2 і більше	Від 1 до 2	Менше 1
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності, $K_{шл}$	-	0,5 і більше	Менше 0,5
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, $K_{ал}$	-	0,2 і більше	Менше 0,2
4	Коефіцієнт фінансової стійкості, $K_{фс}$	-	0,6 і більше	Менше 0,6
5	Коефіцієнт фінансової незалежності, $K_{фн}$	-	0,2 і більше	Менше 0,2
6	Коефіцієнт автономності, $K_{фр}$	-	Менше 1	1 і більше
7	Коефіцієнт оборотності балансу, $K_{об}$	-	0,7 і більше	Менше 0,7
8	Коефіцієнт маневреності, K_m	-	0,5 і більше	Менше 0,5

Таблиця 2.8 – Оцінка коефіцієнтів ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2018 р.

Номер	Коефіцієнт	Оцінка		
		2	1	0
1	Коефіцієнт поточної ліквідності, $K_{пл}$	-	1,6	-
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності, $K_{шл}$	-	1,2	-
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, $K_{ал}$	-	-	0,00
4	Коефіцієнт фінансової стійкості, $K_{фс}$	-	-	0,6
5	Коефіцієнт фінансової незалежності, $K_{фн}$	-	-	0,4
6	Коефіцієнт автономності, $K_{фр}$	-	1,4	-
7	Коефіцієнт оборотності балансу, $K_{об}$	-	-	0,3
8	Коефіцієнт маневреності, K_m	-	-	0,9
9	Коефіцієнт забезпеченості, K_z	-	-	-

Отримана оцінка множиться на вагоме значення коефіцієнта (гр.6×гр.4).

Сума значень показників з кожної групи множиться на вагомий коефіцієнт відповідної групи. Результати наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Розрахунок інтегрального показника фінансово-економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» у 2018 р.

№	Назва показника	Теоретичне значення	Вагове значення показника	Розрахункове значення показника	Оцінка коефіцієнта	Значення показника з урахуванням вагомості
1	2	3	4	5	6	7
I група - Попередня оцінка позичальника						
	Вагомий коефіцієнт - 2		-	-	-	-
1	Період функціонування	0,5-15	0,5	15	15	7,5
2	Наявність бізнес-плану, БП	0-1	1	1	1	1
3	Прибуткова діяльність, ПД	0-3	2	1	1	2
4	Погашення позик, ПП	0-1	6	1	1	6
5	Сплата відсотків, СВ	0-1	6	1	1	6
Разом за групою I			-	-	-	22,5
II група - Показники платоспроможності						
	Ваговий коефіцієнт - 5		-	-	-	-
1	Коефіцієнт поточної ліквідності, $K_{пл}$	Не менше 2	8	1,6	1	8
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності, $K_{шл}$	Не менше 0,5	7	1,2	1	7
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, $K_{ал}$	Не менше 0,2	6	0,00	0	0
Разом за групою 2			-	-	-	15
III група – Показники фінансової стійкості						
	Ваговий коефіцієнт - 4		-	-	-	-
1	Коефіцієнт фінансової стійкості, $K_{фс}$	Не менше 0,6	6	0,6	0	0
2	Коефіцієнт фінансової незалежності, $K_{фн}$	Не менше 0,2	5	0,4	0	0
3	Коефіцієнт фінансового ризику, $K_{фр}$	Не більше 1,0	4	1,4	1	4
4	Коефіцієнт оборотності балансу, $K_{об}$	Не менше 0,7	4	0,3	0	0
5	Коефіцієнт маневреності, K_m	Не менше 0,5	4	0,9	0	0
Разом за групою III			-	-	-	4
IV група - Показники «надійності» підприємства					-	-

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6	7
	Вагомий коефіцієнт - 2		-	-	-	-
1	Коефіцієнт забезпеченості, K_z	Не менше 1,4	8	0	0	0
2	Оборотність дебіт. заборгованості, $O_{дз}$	0-2	2	0,4	0	0
3	Оборотність кредит. заборгованості, $O_{кз}$	0-2	2	0,5	0	0
4	Оборотність запасів, $O_{зан}$	0-2	2	0	0	0
Разом за групою IV		-	-	-	-	0

Надалі розрахуємо інтегральний показник фінансово-економічної безпеки досліджуваного підприємства та визначимо рівень безпеки відповідно до шкали (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Шкала для визначення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства згідно із скоринговою моделлю [41, с. 153]

Якісна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства	Високий рівень	Недостатній рівень	Критичний рівень
Кількісна інтегральна величина	110-140	80-110	0-80

У 2018 р. інтегральний показник фінансово-економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» становив:

$$\text{Усього (S)} = 22,5 \times 2 + 15 \times 5 + 4 \times 4 + 0 = 136.$$

Отже, 136 знаходиться в діапазоні «110-140», і відповідно підприємство відносять до такого, що з стійким фінансовим станом і високим рівнем фінансово-економічної безпеки підприємства. Таким чином, високий рівень фінансово-економічної безпеки відповідає достатньому запасу фінансової стійкості.

Висновки до розділу 2

Приватне підприємство «Торговий будинок «Сезам» є самостійною господарською одиницею, яке діє на основі повного господарського розрахунку та здійснює оптову та роздрібну торгівлю цукром, шоколадом і кондитерськими виробами, а також продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами з 2013 року.

Протягом досліджуваного періоду чистий дохід від реалізації ПП «Торговий будинок «Сезам» характеризується спадною тенденцією: цей показник зменшився на 20,7% у 2017 р. в порівнянні з 2016 р. та на 78,1% у 2018 р. в порівнянні з 2017 р. Таке зменшення зумовлено скороченням частки підприємства на внутрішньому ринку, а також зменшенням активності підприємства на регіональному ринку.

Собівартість реалізованої продукції також зменшилась (вона склала 2753,8 тис. грн у 2017 р. проти 3547,0 тис. грн у 2016 р., а у 2018 р. – 556,7 тис. грн), що у свою чергу зумовлено зменшенням кількості проданих товарів.

У 2017 р. ПП «Торговий будинок «Сезам» мало чистий прибуток у розмірі 13,3 тис. грн, що майже в 11,4 рази менше ніж у 2016 р. (164,7 тис. грн). У 2018 р. чистий прибуток підприємства становив 5,9 тис. грн, що майже в 2 рази менше ніж у 2017 р. (13,3 тис. грн).

Валюта балансу ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр. також мала спадну тенденцію. Валюта балансу зменшилась у 2017 р. на 4,7%, а у 2018 р. на 20,5%.

Власний капітал у 2017 р. значно зменшився за рахунок зменшення частки нерозподіленого прибутку (на 13,6%), проте у 2018 р. його величина залишилась майже не змінною проти минулого року. Оборотні активи протягом досліджуваного періоду також зменшилися на 4,6% – у 2017 р., та на 21% – у 2018 р. Отже, підприємство має контролювати рівень залученого

капіталу для збереження і підвищення рівня ліквідності і платоспроможності підприємства у довгостроковій та короткостроковій перспективі.

За результатами розрахунків, встановлено, що майже половина показників не відповідають нормативним значенням. Коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт фінансового ризику, оборотність кредиторської заборгованості та оборотність ГП є меншими нормативу.

Нормативним значенням відповідають лише такі коефіцієнти: коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, оборотність дебіторської заборгованості.

За результатами розрахунку інтегрального показника фінансово-економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» у 2018 р. відповідно до скорингової моделі, було встановлено, що підприємство відносять до такого, що з стійким фінансовим станом і високим рівнем фінансово-економічної безпеки підприємства. У свою чергу, високий рівень фінансово-економічної безпеки відповідає достатньому запасу фінансової стійкості.

3 ЗАХОДИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Застосування планування в системі економічної безпеки досліджуваного підприємства

Найважливішим стратегічним напрямком забезпечення економічної безпеки підприємства є планування, що здійснюється на основі виробленої концепції. Як відомо, планування – це елемент управління, найважливіша його функція. Саме план вносить організуючий початок у процес рішення тих або інших завдань. У ньому повинні бути не тільки сформульовані заходи, але й визначена послідовність і терміни їх виконання, зазначені виконавці й, що дуже важливо, визначені сили та засоби їх виконання.

Планування починається з розробки стратегічного плану забезпечення економічної безпеки підприємства. Це найбільш загальний план, у якому задаються деякі кількісні орієнтири забезпечення функціональних складових й у цілому стану економічної безпеки підприємства, передбачається найбільш оптимальна схема використання в цих цілях ресурсів, розробляються організаційні заходи й взаємодія структурних підрозділів. Забезпеченню економічної безпеки підприємства сприяють й інші плани: фінансовий, виробничий, поставок, планування персоналу й т. д., а також плани роботи окремих структурних підрозділів. Хоча вони й не є спеціальними планами по забезпеченню безпеки, вони вносять стрункність, організованість у дії підрозділів і сприяють найбільш ефективному досягненню цілей бізнесу [17].

З метою удосконалення системи економічної безпеки досліджуваного підприємства пропонується застосовувати таку складову системи управління підприємством як планування економічної безпеки, що містить забезпечувальну та функціональну частини.

Перша з них може бути представлена підсистемами організаційного,

методичного, нормативного та правового забезпечення. В свою чергу функціональна складова повинна поєднувати функції формування прогнозів і планів і комплекс економічних й організаційних методів, що сприяють також вирішенню завдань контролю за станом підприємства та своєчасної діагностики.

Процес планування економічної безпеки досліджуваного підприємства подано на рис. 3.1.

Рис. 3.1 – Процес планування економічної безпеки в системі економічної безпеки досліджуваного підприємства

Всю сукупність рішень, які приймаються на підприємстві, можна поділити на два види – тактичні, такі що, націлені на поточне використання наявного економічного потенціалу, і стратегічні, які стосуються процесів створення економічного потенціалу та відповідають вимогам безпеки системи та лежать в основі стратегії підприємства. Така сукупність стратегічних рішень за характером реагування на зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства зветься «стратегія економічної безпеки» та складається з двох основних елементів – групи стратегій підтримки економічної безпеки (усунення існуючих загроз, запобігання можливим загрозам, компенсації збитку) та групи стратегій відновлення економічної безпеки (збільшення прибутків, зниження витрат, продаж активів, комплексна стратегія відновлення).

Процес вибору стратегії щодо забезпечення заходів економічної безпеки підприємства складається з етапів розробки, доведення й аналізу (оцінки).

На першому етапі створюються стратегії, що дають змогу досягти поставлених цілей. Тут важливо розробити якомога більше альтернативних стратегій для більш щільної проробки можливих результатів і шляхів їх досягнення, і це, в свою чергу, сприятиме передбаченню й уникненню можливих перешкод.

На другому етапі стратегії допрацьовуються до рівня адекватності цілям розвитку організації в усьому їх розмаїтті та формується загальна стратегія.

На третьому етапі аналізуються альтернативи у рамках загальної обраної стратегії фірми й оцінюються за ступенем придатності для досягнення її головних цілей. На цьому етапі загальна стратегія наповнюється конкретним змістом.

Вирішальним моментом у виборі стратегії розвитку є економічний аналіз та оцінка альтернативних варіантів. Завдання полягає у виборі такої стратегії, яка забезпечувала б максимальну ефективність роботи організації у

майбутньому. Вибір повинен ґрунтуватися на чіткій концепції розвитку організації, а саме формулювання має бути однозначним і чітким, тому що обрана стратегія на тривалий час обмежуватиме свободу дій керівництва та впливатиме на всі ухвалені ним рішення [6, с. 104].

На основі розробленого стратегічного плану необхідно виробити загальні та функціональні рекомендації щодо реалізації планових установок, що (при можливості) повинні містити визначені кількісні характеристики й оформлятися спеціальними додатками до стратегічного плану забезпечення економічної безпеки підприємства.

Після розробки стратегічного плану забезпечення економічної безпеки підприємства та вироблення рекомендацій щодо його реалізації відповідно до документів рекомендується стратегічне планування фінансово-господарської діяльності: створення стратегічних фінансових, виробничих планів, планування персоналу, постачань тощо.

Розробка стратегічних планів діяльності підприємства є основою оперативної оцінки рівня забезпечення та поточного тактичного планування економічної безпеки підприємства. Рівень економічної безпеки підприємства аналізується на основі оцінки ефективності заходів для запобігання збитків і розрахунку функціональних та сукупного критерію економічної безпеки підприємства.

Поточне планування економічної безпеки підприємства рекомендується здійснювати на основі розробки кількох альтернативних сценаріїв розвитку ситуації і розрахунку значень сукупного критерію економічної безпеки за кожним із них. Після вибору за результатами розрахунків кращого варіанта й аналізу інших необхідно розробити оперативні рекомендації з поточного планування діяльності підприємства. Ці рекомендації, на відміну від стратегічних, не мають довгострокового характеру та задають не тільки якісні орієнтири поточної діяльності підприємства, а й кількісні завдання.

На основі оперативної оцінки рівня економічної безпеки підприємства і вироблених рекомендацій здійснюється оперативне планування фінансово-господарської діяльності підприємства, після чого – практична реалізація розроблених планів.

У процесі фінансово-господарської діяльності підприємства видається інформація також і для аналізу стану його економічної безпеки. На основі цієї інформації рекомендована оцінка функціональних і сукупних критеріїв економічної безпеки, їх відхилення від планових значень, аналіз причин виникнення відхилень. Відхилення є підставою для розробки рекомендації щодо коригування набору корпоративних ресурсів, систем стратегічного та поточного планування фінансово-господарської діяльності підприємства, а також системи оперативного управління його діяльністю.

Коригуватися може й система планування економічної безпеки підприємства. У цьому випадку потрібно заново використовувати описані вище методи планування економічної безпеки підприємства та відповідно змінювати у господарських планах підприємства й систему їх реалізації.

Результативність такого підходу залежатиме від того, чи спиратиметься він на концепцію синхронного планування, яка заснована на трьох принципах:

- формалізація процесу планування;
- синхронність розробки та оцінки планових альтернатив щодо забезпечення економічної безпеки;
- застосування єдиного критерію оцінки, яким може бути мінімізація непередбачуваних втрат від усіх видів діяльності [6, с. 103-104].

Таким чином, з метою забезпечення економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» рекомендується застосовувати в системі економічної безпеки планування економічної безпеки як важливу складову управління підприємством.

Невід’ємною складовою реалізації процесу планування економічної безпеки та функціонування всієї системи економічної безпеки ПП «Торговий

будинок «Сезам» є організаційне забезпечення підтримки економічної безпеки. Воно об'єднує службу економічної безпеки, яка відокремлена від усіх основних функціональних відділів, враховуючи певну аналітично-контрольну роль цього структурного підрозділу.

3.2 Організаційне забезпечення економічної безпеки підприємства

Найефективніше функції досягнення та підтримки економічної безпеки можна реалізувати шляхом виокремлення в організаційній структурі управління підприємством організаційної одиниці - служби забезпечення економічної безпеки (СЗЕБ), при створенні якої враховують певні вимоги:

- можливість надходження необхідної інформації для потреб СЗЕБ, бухгалтерії, планово-економічного відділу, відділу маркетингу;
- наділення підрозділу повноваженнями впроваджувати нові процедури збору інформації;
- можливість оперативно надавати інформацію керівництву підприємства [6, с. 106].

Служба забезпечення економічної безпеки вирішує завдання поліпшення економічної роботи та загалом систематично координує роботу підприємства шляхом його участі у розробці стратегії економічної безпеки, у формуванні та навчанні антикризових груп, «силовому» захисті підприємства від протиправних дій чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ тощо.

СЗЕБ підприємства – це аналітичний орган, зобов'язаний в основному займатися моніторингом економічної ситуації у компанії, вчасно готувати матеріали для керівника (власника) підприємства з обґрунтуванням тих або інших рішень, а у разі потреби виконувати оперативні дії, пов'язані з охороною активів компанії і комерційної інформації [6, с. 107].

Служба безпеки на підприємстві – підрозділ, спеціально створений для захисту його законних прав і інтересів від дій кримінальної конкуренції, ліквідації загроз із боку організацій і фізичних осіб [17, с. 175].

Робота служби економічної безпеки на відміну від роботи інших служб підприємства є в першу чергу організаційною, координуючою та повинна характеризуватися комплексністю, більш широким підходом до розв'язуваних проблем, специфікою застосовуваних методик, залученням ресурсів різних служб підприємства до рішення проблем. Тільки в цьому випадку досягається органічне доповнення та підвищення надійності функціонування підприємства. Крім того, у ряді випадків дублювання є не тільки корисним, але й необхідним фактором забезпечення безпеки.

Служба економічної безпеки на підприємстві повинна діяти превентивно. Практикою вже неодноразово доведено, що вартість превентивного захисту нижче витрат по розробці й реалізації оперативних мір протидії загрозам. Зокрема, додатковий економічний ефект підприємство може одержати за рахунок:

- припинення розкрадань і наступного перепродажу матеріалів, сировини, готових виробів, досвідчених зразків, а також технічної документації й інших матеріалів, що містять комерційну таємницю;

- своєчасного введення положення про нерозголошення комерційної таємниці, позбавляючи тим самим конкурента можливості скористатися розробками та ноу-хау підприємства та випускати аналогічний продукт;

- припинення несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації, що зробить неможливим для рейдерів збір необхідних їм відомостей для реалізації завдання недружнього поглинання, що знизить ймовірність втрат не тільки активів, будинків, земельних ділянок, ноу-хау й т.п., але й самого бізнесу. Припинення рейдерського захоплення заощадить витрати на оплату послуг юристів, приватних детективів і т.п.;

- виховання корпоративного духу в організації, що значно звузить можливості доступу до конфіденційної інформації і полегшить діяльність служби безпеки;
- зниження ризику фізичного руйнування будинків, приміщень, устаткування, продукції і технічних засобів (економія на ремонті, відновленні або будівництві);
- зниження ризику загроз безпеки керівництву та персоналу організації (економія на лікуванні, оплаті лікарняних аркушів, санаторно-курортному лікуванні, оперативно-розшукових заходах і т. п.);
- кваліфікованої роботи керівника служби безпеки, що мінімізує помилкові дії служби безпеки при реалізації як превентивних, так й оперативно-тактичних мір протидії загрозам і небезпекам [1, с. 133].

Тому головна мета служби безпеки підприємства полягає в забезпеченні сприятливих умов роботи бізнесу в конкурентному середовищі через виконання певних функцій.

Домогтися поставленої мети можна на основі рішення цілого комплексу завдань, зокрема [28, с. 249-250]:

- забезпечення безпеки виробничо-торговельної діяльності та захисту інформації і відомостей, що є комерційною таємницею;
- організація роботи із правового, організаційного й інженерно-технічного захисту комерційної таємниці;
- організація та ведення спеціального діловодства, що виключає несанкціоноване одержання відомостей, що є комерційною таємницею;
- запобігання необґрунтованого допуску та доступу до відомостей і робіт, що становлять комерційну таємницю;
- виявлення та локалізація можливих каналів витоку конфіденційної інформації в процесі повсякденної виробничої діяльності й в екстремальні (аварійних, пожежних й ін.) ситуаціях;
- забезпечення режиму безпеки при проведенні всіх видів діяльності, включаючи різні зустрічі, переговори, наради;

- забезпечення охорони будинків, приміщень, устаткування, продукції і технічних засобів забезпечення виробничої діяльності;
- забезпечення особистої безпеки керівництва та провідних співробітників і фахівців;
- оцінка маркетингових ситуацій і неправомірних дій зловмисників і конкурентів.

Забезпечення безпеки компанії повинне здійснюватися на основі чинного законодавства та не суперечити йому.

У забезпеченні безпеки компанії повинні брати участь не тільки штатні співробітники та спеціальні служби, але й практично всі працівники підприємства. Необхідно створити такі умови для роботи, щоб імідж організації для кожного співробітника був пріоритетною позицією. Реалізація такого підходу економічно значно вигідніше, ніж усунення нанесеного збитку. Формування відповідної трудової атмосфери має на увазі проведення грамотної кадрової і технологічної політики, що базується на двох принципах. Перший принцип – «кожний повинен виконувати ту роботу, що у нього виходить найкраще» – заснований на тім, що людина, задоволена своєю роботою й тим, як вона в нього виходить, буде нею дорожити та тим самим принесе підприємству більше користі, чим у тому випадку, коли виконувана робота буде сприйматися їм як нецікава справа. Другий принцип – «технологічний процес повинен бути рівномірним і безперервним» - враховує той факт, що більшість махінацій і розкрадань відбувається під час авралів або спадів виробництва. Це пов'язане з тим, що в такі періоди слабшає контроль, документи оформляються занадто швидко та неякісно. Під час спадів з'являється можливість списати у відходи або брак надлишки матеріалів, а іноді й готову продукцію [21, с. 132].

В організаційній структурі підприємства ПП «Торговий будинок «Сезам» існує служба економічної безпеки підприємства (СЕБП), до основних функцій якої належать:

- організація та здійснення захисту конфіденційної інформації;

- перевірка відомостей про спроби шантажу, провокацій й інших акцій відносно персоналу, що переслідують ціль одержання конфіденційної інформації про діяльність підприємства;
- організація збору, накопичування, автоматизованого обліку та аналізу інформації з питань безпеки;
- проведення перевірок у підрозділах підприємства та надання їм практичної допомоги з питань безпеки їх діяльності;
- розробка та впровадження положення про комерційну таємницю;
- перевірка правил ведення закритого діловодства;
- перевірка працівників на предмет дотримання правил забезпечення економічної, інформаційної і фізичної безпеки;
- надання сприяння відділу кадрів по роботі з персоналом у питаннях підбора, розміщення, службового переміщення та навчання персоналу;
- збір, обробка, зберігання, аналіз інформації про контрагентів з метою запобігання угод з несумлінними партнерами;
- виконання доручень керівництва підприємства, що входять у компетенцію служби;
- взаємодія із правоохоронними органами, проведення заходів щодо виявлення та попередження різного роду фінансово-господарських правопорушень;
- проведення службових розслідувань по фактах розголошення конфіденційної інформації, втрати службових документів працівниками підприємства та дій загрозливої економічної безпеки підприємства.

Однак перераховані функції СЕБП досліджуваного підприємства слід доповнити наступними:

- систематична координація роботи підприємства в цілому шляхом участі у розробці стратегії економічної безпеки, формуванні та навчанні антикризових груп, здійсненні «силового» захисту підприємства від загроз і протиправних дій чинників внутрішнього та зовнішнього середовища;

– інформаційна функція, завдяки якій можна вчасно отримувати необхідну інформацію, впроваджувати нові процедури її збору, оперативно інформувати керівництво підприємства.

Крім того, досягти удосконалення роботи СЕБП можна шляхом:

- розширення сфери впливу СЕБП;
- поглиблення впливу СЕБП;
- поліпшення взаємодії СЕБП із підрозділами підприємства;
- поліпшення взаємодії із зовнішнім середовищем;
- впровадження нових способів функціонування, методик аналізу фінансово-господарської діяльності (ФГД) та впливу на ФГД й інші.

Однак аналізуючи фактичну практику діяльності СЕБП, можна зробити висновок, що СЕБП не робить істотної протидії цілій низці серйозних негативних явищ у ФГД підприємства.

Тому необхідно доповнити список заходів наступними:

- аналіз ФГД підприємства;
- організація контролю ФГД підприємства з метою забезпечення ЕБП;
- розробка та планомірне проведення заходів щодо підвищення рівня економічної безпеки підприємства (повинні застосовуватися спеціальні методичні рекомендації, створені на базі наукових розробок в області економічної безпеки та суміжних областей, насамперед таких, як: організаційне проектування, система управління, правові основи економічної діяльності, психологія, кадровий менеджмент, фінансовий менеджмент, облік й аудит, податковий менеджмент, контроль, маркетинг, інформаційні технології).

СЕБП повинна самостійно розробити методику проведення перерахованих вище заходів.

У сферу впливу СЕБП необхідно включати всю без винятку ФГД підприємства. Природно, що крім внутрішнього середовища підприємства існує також і зовнішнє середовище, моніторинг якого також обов'язково

повинен входити до кола інтересів СЕБП. Однак обсяг роботи СЕБП у цьому випадку може виявитися надзвичайно високий. З урахуванням вимоги економічної ефективності неминуче встає питання про оптимізацію діяльності. Тому СЕБП у першу чергу повинна контролювати питання більш високих рівнів.

СЕБП повинна виявити перелік істотних подій ФХД підприємства. У цьому випадку мова йде про ті події, які істотні для досягнення підприємством поставленої мети. Це можуть бути показники зовнішнього середовища: цінова кон'юнктура ринку, вартість сировини та матеріалів, вартість трудових ресурсів, рівень конкуренції і багато інших факторів. Також це можуть бути внутрішні фактори, такі як: продуктивність праці, ефективність використання фінансових ресурсів, середній рівень внутрішніх втрат (брак, шахрайство, злочинство, ін.).

У тому випадку, якщо ресурсів СЕБП для повного контролю всіх істотних подій недостатньо, варто переміщати акценти не на поточну діяльність (всупереч звичайним поглядам і нашій практиці), а обмежуватися діяльністю на більш високих рівнях. Якщо займатися тільки поточною діяльністю на низьких рівнях, то невирішені проблеми більш високих рівнів швидше за все приведуть підприємство до кризової ситуації [23, с. 166].

Дуже важливо розуміти, що СЕБП забезпечує нормальне функціонування підприємства. Для ефективної роботи їй необхідно мати повноваження для рішення всіх проблем. Так, СЕБП повинна мати досить повноважень у рішенні кадрових питань аж до звільнення співробітників, включаючи й генерального директора шляхом певних законодавством й уставом підприємства процедур, у рішенні організаційних питань аж до зміни структури управління підприємством і так далі.

Для ефективної діяльності підприємства необхідне поліпшення взаємодії служби безпеки з підрозділами підприємства та зовнішнім середовищем. В ідеології взаємодії СЕБП із підрозділами підприємства повинен знайти відбиття підхід, що передбачає цільову настанову СЕБ на

забезпечення режиму нормального функціонування підприємства. Роль СЕБП також складається й у координації, систематизації участі підрозділів у діяльності по забезпеченню ЕБП.

Одним з основних способів забезпечення економічної безпеки є проведення організаційних змін. Однак ці перетворення можуть бути загрозою самі по собі, а також бути об'єктом загроз. Виходячи із цього, СЕБП повинна створити систему аналізу перетворень, яка б забезпечувала підтримку правильним, позитивним перетворенням і перешкоджала б проведенню неправильних, шкідливих перетворень.

Структура служби економічної безпеки є специфічною для різних суб'єктів підприємницької діяльності. Для умов досліджуваного підприємства пропонуємо структуру служби економічної безпеки, що подано на рис. 3.2.

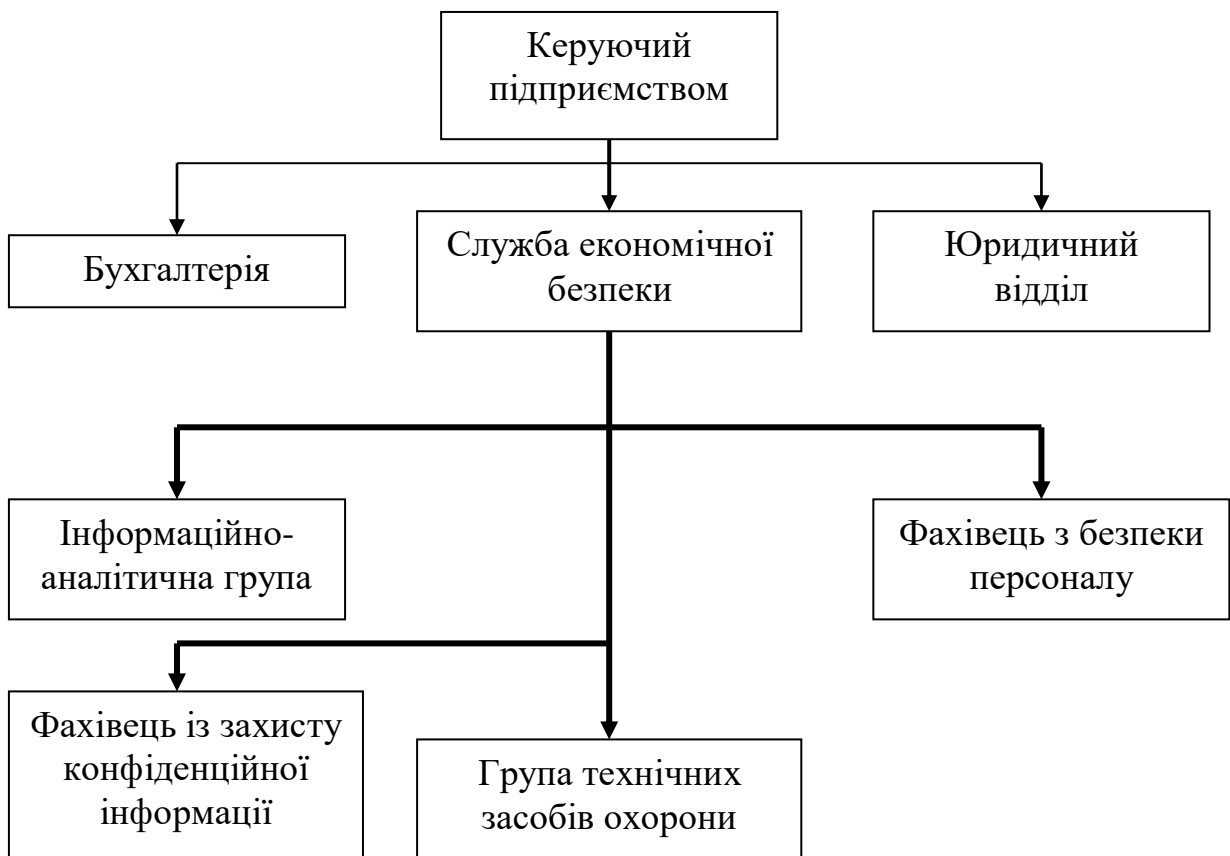

Рис. 3.2 – Пропонована структура служби економічної безпеки досліджуваного підприємства

Виділені блоки безпосередньо входять у службу економічної безпеки, а інші – тільки в межах питань, що перебувають у компетенції СЕБП.

Особливе положення в структурі СЕБП займає група надзвичайних ситуацій. Необхідно зазначити, що підприємство, а значить і СЕБП, може працювати у двох режимах - звичайному та надзвичайному. При звичайному режимі не виникає серйозних загроз, протікає профілактична робота з їх попередження та діяльність всіх підрозділів проходить у повсякденному ритмі. Виникаючі проблеми та загрози носять локальний характер і переборюються поточною роботою підрозділів підприємства, у тому числі службою економічної безпеки.

При надзвичайному режимі виникають несподівані загрози з високою або значною вагою наслідків. У цьому випадку керівник служби безпеки (або керівник підприємства) збирає групу надзвичайних ситуацій (кризову групу), що включає найбільш кваліфікованих у даній проблемі фахівців підприємства, для її рішення. Ця група працює не постійно, а лише в міру необхідності.

Дана структура передбачає організацію підрозділів, що займаються безпосереднім захистом основних об'єктів загроз й, одночасно, взаємодіє з іншими структурними підрозділами підприємства, від діяльності яких у тому або іншому ступені залежить забезпечення економічної безпеки.

Таким чином, служба економічної безпеки повинна постійно уважно аналізувати діяльність підприємства та його оточення, у той же час не заглиблюючись надмірно в поточну роботу. Не можна допускати ситуації, коли діяльність СЕБП відносно якихось сфер, областей діяльності підприємства, персоналій обмежується, блокується тими або іншими особами, мірами, способами.

Практична діяльність служби економічної безпеки повинна ґрунтуватися на використанні типових схем, процедур і дій. Загальний алгоритм дій, на якому заснована робота служби безпеки, включає

послідовність операцій, що подано на рис. 3.3.

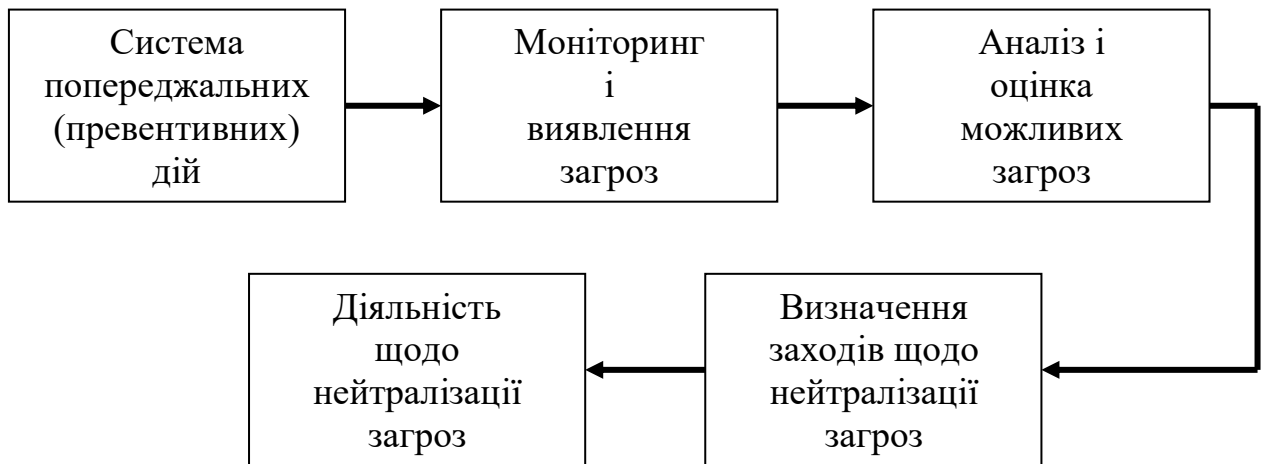

Рис. 3.3 – Загальний алгоритм дій, на якому заснована робота служби безпеки підприємства [28]

Система попереджувальних заходів включає діяльність по вивченню контрагентів, аналіз умов договорів, дотримання правил роботи з конфіденційною інформацією, захист комп'ютерних систем і т. д. Ця діяльність здійснюється регулярно та безперервно. Вона забезпечує захист економічної безпеки на основі постійно діючій системі організаційних заходів.

У той же самий час, яку б модель забезпечення економічної безпеки не вибрало підприємство, варто враховувати той факт, що організація ефективної системи профілактичних, запобіжних заходів обійдеться набагато дешевше, ніж боротьба з наслідками вже здійснених правопорушень, реалізованих загроз.

На основі представлених рекомендацій підприємство, переглянувши та доповнивши функції служби безпеки в частині забезпечення економічної безпеки, зможе ефективніше протидіяти загрозам безпеки, а також знизити витрати, пов'язані з нейтралізацією наслідків негативного впливу деструктивних факторів.

3.3 Напрямки підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

Крім зазначених, до напрямків посилення економічної безпеки господарюючих суб'єктів необхідно також віднести [12]:

- підвищення їх фінансової стійкості та незалежності;
- посилення конкурентоспроможності технологічного потенціалу;
- раціоналізація системи управління фінансами;
- підвищення рівня кваліфікації персоналу та повноцінне використання його інтелектуального потенціалу;
- високий рівень екологічності роботи, мінімізація руйнівного впливу результатів діяльності на стан навколишнього середовища;
- поліпшення правової захищеності усіх аспектів діяльності;
- надійний захист інформаційного середовища суб'єкта, його комерційної таємниці та досягнення високого рівня інформаційного забезпечення роботи усіх його служб;
- забезпечення безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів.

З урахування наведених напрямків удосконалення діяльності служби економічної безпеки та функціонування всієї системи економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» пропонуємо також більш активно використовувати підходи фінансового менеджменту. Так, для покращення фінансового стану досліджуваного підприємства пропонується управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Також необхідно зосередити дії на підвищенні розміру власного капіталу. Збільшенню власних коштів сприяє одержання підприємством більшого прибутку, для ПП «Торговий будинок «Сезам» – прибутку від реалізації продукції. Величина чистого прибутку ПП «Торговий будинок «Сезам» у 2016 р. склала 164,7 тис. грн., у 2017 р. – 13,3 тис. грн., а у 2018 р. – 5,9 тис. грн. Таким чином, протягом

2016-2018 рр. чистий прибуток підприємства скоротився на 151,4 тис. грн, або на 91,9% (у 2017 р.) та на 7,4 тис. грн, або на 55,6% (у 2018 р.).

Основною причиною такої ситуації є більш високий темп росту витрат у порівнянні з темпами росту доходу. При цьому необхідно як збільшувати виторг від реалізації продукції, так і дотримуватися режиму економії ресурсів і плановірно проводити роботу зі скорочення витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Одним з основних завдань служби економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» у частині зміцнення фінансово-економічної безпеки повинно бути управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Підприємство намагаються робити продаж товару з негайною оплатою, але вимоги конкуренції змушують погоджуватися на відстрочку платежів, у результаті чого з'являється дебіторська заборгованість.

Проблема ліквідності (здатність активу конвертуватися в кошти без значної втрати в ціні) дебіторської заборгованості стає ключовою майже в кожній організації. У ній, у свою чергу, виділяють кілька проблем: оптимальний обсяг, оборотність, якість дебіторської заборгованості. Рішення цих проблем вимагає кваліфікованого управління дебіторською заборгованістю, що є одним зі способів зміцнення фінансового стану підприємства. Досвід реформування підприємств показує, що заходи щодо повернення дебіторської заборгованості входять у групу найбільш діючих мір підвищення ефективності за рахунок внутрішніх резервів підприємства та можуть швидко принести позитивний результат. Повернення заборгованості в стислий термін – реальна можливість поповнення дефіцитних оборотних коштів [16].

Рівень дебіторської заборгованості визначається багатьма факторами: видом продукції, ємністю ринку, ступенем насиченості ринку даною продукцією, прийнятої на підприємстві системою розрахунків тощо.

У загальній сумі дебіторської заборгованості 80-90% доводяться на розрахунки з покупцями. Тому політика управління дебіторською

заборгованістю (кредитна політика) зв'язана в першу чергу з оптимізацією розміру заборгованості й інкасації заборгованості за реалізовану продукцію й є частиною загальної політики управління оборотними активами та маркетингової політики підприємства, спрямованої на розширення обсягів реалізації продукції і пов'язаної з оптимізацією розміру дебіторської заборгованості та забезпеченням своєчасної її інкасації [17, с. 135].

Управління дебіторською заборгованістю припускає:

- визначення політики надання кредиту й інкасації для різних груп покупців і видів продукції;
- аналіз і ранжирування покупців залежно від обсягів закупівель, історії кредитних відносин і пропонованих умов оплати;
- контроль розрахунків з дебіторами по відстроченій або простроченій заборгованості;
- визначення прийомів прискорення зажадання боргів і зменшення безнадійних боргів;
- завдання умов продажу, що забезпечують гарантоване надходження коштів;
- прогноз надходжень коштів від дебіторів на основі коефіцієнтів інкасації [16].

Основні прийоми, які можуть бути задіяні в роботі з управління дебіторською заборгованістю на досліджуваному підприємстві, зводяться до наступного:

- облік замовлень, оформлення рахунків і встановлення характеру дебіторської заборгованості;
- АВС- та XYZ-аналізи відносно дебіторів;
- оцінка реальної вартості існуючої дебіторської заборгованості;
- зменшення дебіторської заборгованості на суму безнадійних боргів;
- контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості;

- визначення конкретних розмірів знижок при достроковій оплаті;
- оцінка можливості факторингу – продажу дебіторської заборгованості.

Прискорити платежі можливо шляхом удосконалення розрахунків, своєчасного оформлення розрахункових документів, попередньої оплати, застосування вексельної форми розрахунків і т. д.

Процес управління дебіторською заборгованістю неможливий без кредитної політики – кодексу правил, що регламентують надання комерційного кредиту та порядок стягнення дебіторської заборгованості. Цілями кредитної політики повинні бути підвищення ефективності інвестування коштів у дебіторську заборгованість, збільшення обсягу продажів (прибутку від продажів) і віддачі на вкладені кошти [19].

Для умов ПП «Торговий будинок «Сезам» рекомендується агресивний тип кредитної політики, що ставить метою підвищення рентабельності, тобто максимізацію додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації товару в кредит, незважаючи на високий рівень кредитного ризику, що супроводжує ці операції. Механізмом реалізації політики такого типу є поширення кредиту на більш ризиковані групи покупців продукції; збільшення періоду надання кредиту та його розміру; зниження вартості кредиту до мінімально припустимих розмірів.

Таким чином, комплекс завдань, обумовлених цілями кредитної політики суб'єкта господарювання, рішення яких буде сприяти в тому числі скороченню дебіторської заборгованості, містить у собі:

- визначення кредитних лімітів у відносинах з покупцями (замовниками);
- контроль за строками погашення дебіторської заборгованості та вживання заходів по її стягненню (нагадування, санкції й т. п.);
- збір і управління інформацією про покупців (замовників);
- оцінку платоспроможності покупця (замовника);
- контроль платіжних умов замовлень;

- моніторинг дебіторської заборгованості (періоду обороту, оборотності, віку дебіторської заборгованості й т. д.);
- аналіз, планування та контроль кредитних і боргових відносин;
- комунікацію зі службами маркетингу, ціноутворення тощо.

Рішення цих завдань покладається на відповідні служби, зокрема на службу економічної безпеки підприємства, яка має тісні комунікаційні зв'язки з бухгалтерією підприємства та службою маркетингу.

Поряд з управлінням дебіторською заборгованістю необхідно управляти й кредиторською заборгованістю, тим більше, що для досліджуваного підприємства кредиторська заборгованість перевищує дебіторську.

Управління кредиторською заборгованістю може бути проведене за допомогою двох основних варіантів: оптимізації кредиторської заборгованості та мінімізації кредиторської заборгованості.

Оптимізація припускає пошук нових рішень, за допомогою яких кредиторська заборгованість і її зміна зможуть робити на підприємство позитивний вплив (збільшення статутного капіталу, збільшення резервного капіталу тощо). Мінімізація – це механізм управління кредиторською заборгованістю, при якому існуюча кредиторська заборгованість зводиться до її зменшення, аж до повного погашення.

Ключовим аспектом оптимізації і мінімізації кредиторської заборгованості є управління матеріальними потоками, які виникають у ході закупівлі матеріалів або збуту продукції і супроводжуються фінансовими потоками.

Для кожної схеми руху продукції може бути передбачено кілька варіантів організації фінансових потоків, різних за вартістю та ризиком. Зіставляючи втрати та доходи, вартість хеджування ризиків і можливості їх ліквідації, можна побудувати такі схеми руху матеріальних і фінансових потоків, у яких загальні витрати будуть оптимальними.

Вищевикладене визначає наступні принципи, що відбивають підхід до оптимізації кредиторської заборгованості:

1. Системний підхід: матеріальні, фінансові й інформаційні потоки розглядаються як взаємозалежні та взаємодіючі для досягнення єдиної мети управління кредиторською заборгованістю підприємства.

2. Принцип загальних витрат - облік всієї сукупності витрат управління основними та супутніми потоками.

3. Принцип глобальної оптимізації - узгодження локальних цілей функціонування всіх ресурсопотоків для досягнення глобального оптимуму при управлінні кредиторською заборгованістю.

4. Принцип моделювання й інформаційно-комп'ютерної підтримки.

5. Достатність - наявність необхідного обсягу фінансових ресурсів для задоволення потреб або покриття існуючого дефіциту.

6. Контроль й усунення проблем, пов'язаних з рухом фінансових потоків, на основі побудови схем і моделей.

7. Принцип стійкості й адаптивності параметрів і структури фінансових потоків до особливостей оптимальної системи та видів контрагентів.

8. Надійність джерел залучення ресурсів, мінімізація ризиків і підвищення економічності на основі даних про кон'юнктуру ринку.

9. Оперативність зміни схем і ланцюжків руху фінансових потоків при впливі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [28, с. 107].

Висновки до розділу 3

З метою удосконалення системи економічної безпеки досліджуваного підприємства пропонується застосовувати таку складову системи управління підприємством як планування економічної безпеки, яке складається з розробки стратегічного плану забезпечення економічної безпеки

підприємства та вироблення рекомендацій щодо його реалізації, а також поточного планування економічної безпеки підприємства, яке рекомендується здійснювати на основі розробки кількох альтернативних сценаріїв розвитку ситуації і розрахунку значень сукупного критерію економічної безпеки за кожним із них. На основі оперативної оцінки рівня економічної безпеки підприємства і вироблених рекомендацій здійснюється оперативне планування фінансово-господарської діяльності підприємства, після чого – практична реалізація розроблених планів.

Невід’ємною складовою реалізації процесу планування економічної безпеки та функціонування всієї системи економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» є організаційне забезпечення підтримки економічної безпеки. Воно об’єднує службу економічної безпеки, яка відокремлена від усіх основних функціональних відділів, враховуючи певну аналітично-контрольну роль цього структурного підрозділу.

Служба забезпечення економічної безпеки вирішує завдання поліпшення економічної роботи та загалом систематично координує роботу підприємства шляхом його участі у розробці стратегії економічної безпеки, у формуванні та навчанні антикризових груп, «силовому» захисті підприємства від протиправних дій чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ тощо.

Робота служби економічної безпеки на відміну від роботи інших служб підприємства є в першу чергу організаційною, координуючою та повинна характеризуватися комплексністю, більш широким підходом до розв’язуваних проблем, специфікою застосовуваних методик, залученням ресурсів різних служб підприємства до рішення проблем. Тільки в цьому випадку досягається органічне доповнення та підвищення надійності функціонування підприємства. Служба економічної безпеки на підприємстві повинна діяти превентивно.

З метою удосконалення діяльності служби економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» пропонується основні функції цього

підрозділу доповнити наступними: – систематична координація роботи підприємства в цілому шляхом участі у розробці стратегії економічної безпеки, формуванні та навчанні антикризових груп, здійсненні «силового» захисту підприємства від загроз і протиправних дій чинників внутрішнього та зовнішнього середовища; - інформаційна функція, завдяки якій можна вчасно отримувати необхідну інформацію, впроваджувати нові процедури її збору, оперативно інформувати керівництво підприємства.

Структура служби економічної безпеки є специфічною для різних суб'єктів підприємницької діяльності. Для умов досліджуваного підприємства запропоновано структуру служби економічної безпеки.

Практична діяльність служби економічної безпеки повинна ґрунтуватися на використанні типових схем, процедур і дій. В роботі запропонований загальний алгоритм дій, на якому заснована робота служби безпеки.

Одним з основних завдань служби економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» у частині зміцнення фінансово-економічної безпеки повинно бути управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

ВИСНОВКИ

Суб'єкти господарювання щодня зіштовхуються з загрозами, факторами, що прямо впливають на їх економічну безпеку та здатними порушити їх стабільне функціонування, привести до економічної кризи.

У науковій сфері актуалізувалися дослідження, що пов'язані із виявленням сутності економічних криз, їх першопричин, способами та напрямками зменшення чи уникнення їх руйнівної дії та з проблемами підвищення економічної безпеки в коротко- та довгостроковому періоді.

Поняття економічної безпеки різними науковцями трактується досить неоднозначно. Вважаємо найбільш ґрунтовною наступну трактовку економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності підприємства.

Забезпечення економічної безпеки підприємства потребує створення власної системи економічної безпеки. Складові системи економічної безпеки підприємства налаштовані на своєчасне виявлення та запобігання зовнішніх і внутрішніх загроз, забезпечення стабільної його діяльності для досягнення цілей бізнесу. Система економічної безпеки підприємства являє собою комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових заходів, що здійснюються відповідними службами (включаючи службу безпеки) підприємства, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості та підприємства від реальних або потенційних загроз для забезпечення успішного фінансово-економічного розвитку.

Система забезпечення фінансово-економічної безпеки повинна включати мету, завдання, функції, принципи, стратегію та тактику, об'єкти та суб'єкти захисту, механізм забезпечення системи безпеки.

Формування системи економічної безпеки залежить від розмірів підприємства, його економічних, фінансових, виробничо-технічних, інформаційних, інтелектуальних, професійних, організаційних та інших можливостей. В кожному конкретному випадку потрібно формувати адекватну систему, щоб захищатися від найбільш небезпечних саме для цього підприємства ризиків, а не за єдиним для всіх шаблоном.

Приватне підприємство «Торговий будинок «Сезам» є самостійною господарською одиницею, яке діє на основі повного господарського розрахунку та здійснює оптову та роздрібну торгівлю цукром, шоколадом і кондитерськими виробами, а також продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами з 2013 року.

Протягом досліджуваного періоду чистий дохід від реалізації ПП «Торговий будинок «Сезам» характеризується спадною тенденцією: цей показник зменшився на 20,7% у 2017 р. в порівнянні з 2016 р. та на 78,1% у 2018 р. в порівнянні з 2017 р. Таке зменшення зумовлено скороченням частки підприємства на внутрішньому ринку, а також зменшенням активності підприємства на регіональному ринку.

Собівартість реалізованої продукції також зменшилась (вона склала 2753,8 тис. грн у 2017 р. проти 3547,0 тис. грн у 2016 р., а у 2018 р. – 556,7 тис. грн), що у свою чергу зумовлено зменшенням кількості проданих товарів.

У 2017 р. ПП «Торговий будинок «Сезам» мало чистий прибуток у розмірі 13,3 тис. грн, що майже в 11,4 рази менше ніж у 2016 р. (164,7 тис. грн). У 2018 р. чистий прибуток підприємства становив 5,9 тис. грн, що майже в 2 рази менше ніж у 2017 р. (13,3 тис. грн).

Валюта балансу ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016–2018 рр. також мала спадну тенденцію. Валюта балансу зменшилась у 2017 р. на 4,7%, а у 2018 р. на 20,5%.

Власний капітал у 2017 р. значно зменшився за рахунок зменшення частки нерозподіленого прибутку (на 13,6%), проте у 2018 р. його величина

залишилась майже не змінною проти минулого року. Оборотні активи протягом досліджуваного періоду також зменшилися на 4,6% – у 2017 р., та на 21% – у 2018 р. Отже, підприємство має контролювати рівень залученого капіталу для збереження і підвищення рівня ліквідності і платоспроможності підприємства у довгостроковій та короткостроковій перспективі.

За результатами розрахунків, встановлено, що майже половина показників не відповідають нормативним значенням. Коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт фінансового ризику, оборотність кредиторської заборгованості та оборотність ГП є меншими нормативу.

Нормативним значенням відповідають лише такі коефіцієнти: коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, оборотність дебіторської заборгованості.

За результатами розрахунку інтегрального показника фінансово-економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» у 2018 р. відповідно до скорингової моделі, було встановлено, що підприємство відносять до такого, що з стійким фінансовим станом і високим рівнем фінансово-економічної безпеки підприємства. У свою чергу, високий рівень фінансово-економічної безпеки відповідає достатньому запасу фінансової стійкості.

З метою удосконалення системи економічної безпеки досліджуваного підприємства та поліпшення стану економічної безпеки пропонується застосовувати таку складову системи управління підприємством як планування економічної безпеки. При цьому, невід'ємною складовою реалізації процесу планування економічної безпеки та функціонування всієї системи економічної безпеки є організаційне забезпечення підтримки економічної безпеки. Воно об'єднує службу економічної безпеки, яка вирішує завдання поліпшення економічної роботи та загалом систематично координує

роботу підприємства шляхом його участі у розробці стратегії економічної безпеки.

З метою удосконалення діяльності служби економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» пропонується основні функції цього підрозділу доповнити наступними: - систематична координація роботи підприємства в цілому шляхом участі у розробці стратегії економічної безпеки, формуванні та навчанні антикризових груп, здійсненні «силового» захисту підприємства від загроз і протиправних дій чинників внутрішнього та зовнішнього середовища; - інформаційна функція, завдяки якій можна вчасно отримувати необхідну інформацію, впроваджувати нові процедури її збору, оперативно інформувати керівництво підприємства.

Для умов досліджуваного підприємства запропоновано структуру служби економічної безпеки. Практична діяльність служби економічної безпеки повинна ґрунтуватися на використанні типових схем, процедур і дій. В роботі запропонований загальний алгоритм дій, на якому заснована робота служби безпеки.

Одним з основних завдань служби економічної безпеки ПП «Торговий будинок «Сезам» у частині зміцнення фінансово-економічної безпеки повинно бути управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Запропоновані в роботі заходи будуть сприяти скороченню тривалості сплати дебіторської заборгованості на 8,8 днів та кредиторської заборгованості на 143 дня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). Київ : Вид-во «Ліга нова», 2004. 759 с.
2. Захаров О. І., Пригунов П. Я. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності : навч. посібник. Київ : Вид-во КНТ, 2008. 257 с.
3. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення : монографія. Київ : Київ.нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 309 с.
4. Єпіфанов А. О., Пластун О. Л., Домбродський В. С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. А. О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
5. Кравчук Н. Я., Колісник О. Я., Мелих О. Ю. Фінансова безпека : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Вектор, 2010. 277 с.
6. Ортинський В. Л., Керницький І. С., Живко З. Б. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. Київ : Правова єдність, 2009. 544 с.
7. Побережний С. М., Пластун О. Л., Болгар Т. М. Фінансова безпека банківської діяльності : навч. посіб. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 112 с.
8. Eugene F. Brigham. Financial Management Theory and Practice. 13th edition. N.Y. : South-Western College Pub, 2010. 1152 p.
9. Ferguson N. The Ascent of Money : A Financial History of the World. N.Y. : The Penguin Press. 2008. 345 p.
10. Higgins R. Analysis for Financial Management. 7th edition. N.Y. : McGraw-Hill, 2003. 247 p.
11. Портнова Г. О., Антоненко В. М. Фінансова безпека підприємства : сучасні погляди щодо сутності та оцінки. *Збірник наукових*

праць Національного університету державної податкової служби України. 2012. № 1. С. 345-355.

12. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки : держава і підприємство : монографія. Київ : НАУ, 2010. 232 с.

13. Шелест В.В. Управління фінансовою безпекою довірчого товариства. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. № 3. С. 181-184.

14. Хотомлянський О. Л., Знахуренко П. А. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства. *Фінанси України.* 2007. № 1. С. 111-117.

15. Бурковська А. В., Соловійов О. Ю. Комплексний підхід до оцінки фінансового стану підприємства. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії.* 2012. Вип. 1 (4). Т. 2. С. 73-77.

16. Економічна безпека: навч. посіб. / За ред. З.С. Варналія. Київ : Знання, 2009. 647 с.

17. Донець Л. І., Ващенко Н. В. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 240 с.

18. Бедринець М. Д. Основи організації бізнесу : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. – URL : http://culonline.com.ua/Books/osn_org_biznesu_Melnikov.pdf. (дата звернення: 02.09.2019).

19. Мельников А.М. Основи організації бізнесу : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. URL : http://culonline.com.ua/Books/osn_org_biznesu_Melnikov.pdf#toolbar=0. (дата звернення: 02.09.2019).

20. Кравчук Н. Я., Колісник О. Я., Мелих О. Ю. Фінансова безпека : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Вектор, 2010. 277 с.

21. Бачевський Б. Є., Заблудська І. В., Решетняк О. О. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2009. 400 с.

22. Іванова В.В. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2006. 472 с.

23. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2009. 256 с.
24. Худолій Л. М. Складові економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. *Ефективна економіка*. 2011. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_1_26 (дата звернення: 02.12.2019).
25. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016 304 с.
26. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
27. Локотецька О. В. Використання системного підходу при дослідженні економічної безпеки підприємства. *Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2011. №8. С. 197-202.
28. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посіб. Київ : Атіка, 2005. 432 с.
29. Орлов П. І., Духов В. Є. Основи економічної безпеки фірми : навч. посіб. Харків : ТОВ «Прометей-Прес», 2004. 284 с.
30. Сумець О. М., Тумар М. Б. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека : навч. посіб. Київ : «Хай-Тек прес», 2008. 400 с.
31. Crouhy M., Galai D., Mark R. Risk management. N.Y. : McGraw-Hill, 2001. 290 p.
32. Lore M., Borodovsky L. The professional's handbook of Financial Risk Management. N.Y. : Reed Educational and Professional Publishing Ltd, 2000. 347 p.
33. Сіменко І. В., Косова Т. Д. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 384с.
34. Шило В.П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 240 с
35. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2009. 328 с

36. Бердар М.М. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2010. 352 с.
37. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2001. 540 с.
38. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 520 с.
39. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
40. Грабовецький Б. Є., Шварц І. В. Фінансовий аналіз та звітність : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2011. 281 с.
41. Іващенко О. В. Теоретичні основи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 1 (29). С. 148-155.
42. Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В. Фінансовий аналіз та звітність : практикум. Вінниця : ВНТУ, 2017. 143 с.

ДОДАТОК А

Фінансова звітність ПП «Торговий будинок «Сезам» за 2016-2018 рр.

Таблиця А.1 – Форма № 1 «Баланс» і Форма № 2 «Звіт про фінансові результати» ПП «Торговий будинок «Сезам» на 31 грудня 2016 року

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

		КОДИ			
		Дата (рік, місяць, число)	2017	01	01
Підприємство	Приватне підприємство "Торговий будинок "Сезам"	за ЄДРПОУ	32573409		
Територія	ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ/М.ЗАПОРІЖЖЯ	за КОАТУУ	2310137200		
Організаційно-правова форма господарювання	приватне підприємство	за КОПФГ	120		
Вид економічної діяльності	Оптова торгівля, цукром, шоколадам і кондит виробами	за КВЕД	46.36		
Середня кількість працівників, осіб	14				
Одиниця виміру:	тис. грн з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон:	69068 , м. Запоріжжя , вул. Уральська 3, (0612) 65-22-56				

1. Баланс
на 31 грудня 2016 р.

Форма № 1-м

Код за ДКУД

1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	97,8	17,6
Основні засоби:	1010	68,3	88,8
первісна вартість	1011	252,7	332,3
знос	1012	(184,4)	(243,5)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	166,1	106,4
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	1 460,8	1 318,7
у тому числі готова продукція	1103	15,5	
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125	1 160,0	2 909,9
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	20,2	0,2

у тому числі з податку на прибуток			1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість			1155	162,6	45,6
Поточні фінансові інвестиції			1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти			1165	4,7	7,5
Витрати майбутніх періодів			1170	-	-
Інші оборотні активи			1190	51,0	58,0
Усього за розділом II			1195	2 859,3	4 339,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			1200	-	-
Баланс			1300	3 025,4	4 445,9

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1 300,0	1 300,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	123,6	288,1
Неоплачений капітал	1425	(100,0)	-
Усього за розділом I	1495	1 323,6	1 588,1
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	58,2	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	554,5	2 805,0
розрахунками з бюджетом	1620	62,3	39,2
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	36,1
розрахунками зі страхування	1625	96,4	-
розрахунками з оплати праці	1630	22,5	13,6
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	907,9	-
Усього за розділом III	1695	1 701,8	2 857,8
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1900	3 025,4	4 445,9

2. Звіт про фінансові результати

за 2016 р.

Форма
№ 2-м
Код за
ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	6 053,4	5323,4
Інші операційні доходи	2120	56,3	-
Інші доходи	2240	872,6	77,9
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	6 982,3	5401,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(3547)	(2707,4)
Інші операційні витрати	2180	(3234,5)	(2458,0)

Інші витрати	2270	-	-
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(6781,5)	(5228,4)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	200,8	172,9
Податок на прибуток	2300	(36,1)	(31,1)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	164,7	141,8

Керівник

(підпис)

Кичила А.П.

(ініціали, прізвище)

Головний
бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Таблиця А.2 – Форма № 1 «Баланс» і Форма № 2 «Звіт про фінансові результати» ПП «Торговий будинок «Сезам» на 31 грудня 2017 року

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

Підприємство	Приватне підприємство "Торговий будинок "Сезам"	Дата (рік, місяць, число)	2018	01	01
Територія	ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ/М.ЗАПОРІЖЖЯ	за ЄДРПОУ	32573409		
Організаційно-правова форма господарювання	приватне підприємство	за КОАТУУ	2310137200		
Вид економічної діяльності	Оптова торгівля, цукром, шоколадам і кондит виробами	за КОПФГ	120		
Середня кількість працівників, осіб	14	за КВЕД	46.36		

Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком

Адреса, телефон: 69068 , м. Запоріжжя , вул. Уральська 3, (0612) 65-22-56

1. Баланс
на 31 грудня 2017 р.

Форма № 1-м

Код за ДКУД

1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	17,6	17,6
Основні засоби:	1010	88,8	79,6
первісна вартість	1011	332,3	288,0
знос	1012	(243,5)	(208,4)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	106,4	97,2
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	1 318,7	1 235,5
у тому числі готова продукція	1103	1318,7	1 235,5
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125	2 909,5	2 443,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	0,2	1,0
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	45,6	435,4
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	7,5	

Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	58,0	24,8
Усього за розділом II	1195	4 339,5	4 140,2
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	4 445,9	4 237,4

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1 300,0	1 300,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	288,1	72,0
Неоплачений капітал	1425	-	-
Усього за розділом I	1495	1 588,1	1 372,0
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	61,2
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	2 805,0	2 784,5
розрахунками з бюджетом	1620	39,2	5,4
у тому числі з податку на прибуток	1621	36,1	2,9
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	13,6	10,9
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	3,4
Усього за розділом III	1695	2 857,8	2 865,4
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1900	4 445,9	4 237,4

2. Звіт про фінансові результати за 2017 р.

Форма №
2-м
Код за
ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4 801,2	6053,4
Інші операційні доходи	2120	582,4	56,3
Інші доходи	2240	-	872,6
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	5 383,6	6982,3

Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2 753,8)	(3547)
Інші операційні витрати	2180	(2606,1)	(3234,5)
Інші витрати	2270	(7,5)	-
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(5367,4)	(6781,5)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	16,2	200,8
Податок на прибуток	2300	(2,9)	(36,1)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	13,3	164,7

Керівник

(підпис)

Кичила А.П.

(ініціали, прізвище)

Головний
бухгалтер

(підпис)

..

(ініціали, прізвище)

Таблиця А.3 – Форма № 1 «Баланс» і Форма № 2 «Звіт про фінансові результати» ПП «Торговий будинок «Сезам» на 31 грудня 2018 року

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

		КОДИ			
		Дата (рік, місяць, число)	2019	01	01
Підприємство	Приватне підприємство "Торговий будинок "Сезам"	за ЄДРПОУ	32573409		
Територія	ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ/М.ЗАПОРІЖЖЯ	за КОАТУУ	2310137200		
Організаційно-правова форма господарювання	Приватне підприємство	за КОПФГ	120		
Вид економічної діяльності	Оптова торгівля, цукром, шоколадам і кондит виробами	за КВЕД	46.36		

Середня кількість працівників, осіб _____ 5 _____

Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком

Адреса, телефон: 69068 , м. Запоріжжя , вул. Уральська 3, (0612) 65-22-56

1. Баланс
на 31 грудня 2018 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД **1801006**

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби:	1010	97,2	96,9
первісна вартість	1011	305,6	305,6
знос	1012	(208,4)	(208,7)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	97,2	96,9
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	1 235,5	832,5
у тому числі готова продукція	1103		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2879,9	2 426,1
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165		0,3
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	24,8	12,5

Усього за розділом II			1195	4 140,2	3 271,4
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			1200	-	-
Баланс			1300	4 237,4	3 368,3
Пасив			Код рядка	На початок звітного року	На кінецьзвітного періоду
1			2	3	4
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал			1400	1 300,0	1 300,0
Додатковий капітал			1410	-	-
Резервний капітал			1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)			1420	72,0	77,9
Неоплачений капітал			1425	-	-
Усього за розділом I			1495	1 372,0	1 377,9
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			1595	-	-
III. Поточні зобов'язання					
Короткострокові кредити банків			1600	61,2	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями			1610	-	-
товари, роботи, послуги			1615	2 784,5	1 881,8
розрахунками з бюджетом			1620	5,4	4,0
у тому числі з податку на прибуток			1621	-	-
розрахунками зі страхування			1625		
розрахунками з оплати праці			1630	10,9	3,3
Доходи майбутніх періодів			1665	-	-
Інші поточні зобов'язання			1690	3,4	101,3
Усього за розділом III			1695	2 865,4	1 990,4
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			1700	-	-
Баланс			1900	4 237,4	3 368,3

2. Звіт про фінансові результати за 2018 р.

Форма №
2-м
Код за
ДКУД

1801
007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1 050,1	4 801,2
Інші операційні доходи	2120	437,8	582,4
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	1 487,9	5 383,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(556,7)	(2 753,8)
Інші операційні витрати	2180	(924)	(2613,6)
Інші витрати	2270		
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(1480,7)	(5367,4)

Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	7,2	16,2
Податок на прибуток	2300	(1,3)	(2,9)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	5,9	13,3

Керівник

(підпис)

Кичила А.П.

(ініціали, прізвище)

**Головний
бухгалтер**

(підпис)

..

(ініціали, прізвище)